

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
กรณีศึกษา : กองทุนหมู่บ้านน้อย

นางสาววาสนา สนิทโกศัย

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ปีการศึกษา 2544

บทคัดย่อ

วาสนา สนิทโกศัย : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
บ้านน้อย หมู่ที่ 14 ตำบลพุดซา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
อาจารย์ที่ปรึกษา : อาจารย์อรรักษ์ ธีรอำพน , อาจารย์ประครอง ส่งเสริม, 170 หน้า

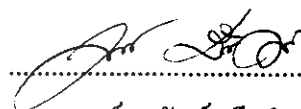
การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ
ประเมินกองทุนหมู่บ้านน้อยว่ามีการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนมากน้อย
เพียงใด ตลอดจนเพื่อทราบปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคในการดำเนินงานและข้อเสนอแนะ ใน
การประเมินครั้งนี้เป็นการนำแบบจำลอง CIPP Model มาใช้ในการประเมิน แบ่งการประเมินออก
เป็น 2 หน่วยคือ หน่วยระบบการบริหารจัดการกองทุนและแนะนำส่งเสริมผู้กู้และหน่วยระบบการ
ดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์ การสังเกต การจัดเวที
ชาวบ้าน และการรวบรวมจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลตามแบบ บร.1-บร.12 ข้อมูลที่
ได้มีการนำมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปและอภิปรายผลพร้อมข้อเสนอแนะดังนี้

หน่วยระบบการบริหารจัดการกองทุนและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ จากการประเมิน
หน่วยระบบนี้ พบว่า กองทุนหมู่บ้านน้อยมีการบริหารงานตามระเบียบของกองทุนแต่ยังปฏิบัติได้
ไม่ครบทุกประเด็น ไม่มีการแนะนำส่งเสริมวิธีทำธุรกิจหรือจัดหาตลาดให้แก่ผู้กู้ การปฏิบัติงาน
ของคณะกรรมการยังไม่มีการแบ่งหน้าที่ให้ชัดเจน การจัดสรรเงินและการทำบัญชีเป็นไปด้วยความ
เรียบร้อย หน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย พบว่าผู้กู้แต่ละรายต่างเคยมีประสบ
การณ์ในอาชีพที่ขอกู้ ทำให้มีสถานที่และวัตถุดิบ กำลังทำงาน และการหาตลาดเช่นเดิม ไม่มีการ
จัดบันทึกบัญชีการปฏิบัติงานและการหาความรู้ใหม่เพิ่มเติมสำหรับการดำเนินกิจกรรม ไม่มีกิจการ
ใหม่เพิ่มขึ้นในหมู่บ้าน ผู้กู้ส่วนใหญ่จ่ายเงินไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมตามที่ขอกู้เพียงบางส่วนที่
เหลือจะนำไปใช้จ่ายในครัวเรือน ปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารกองทุนคือ ระบบเครือข่ายที่ใกล้ชิด
และจำนวนครัวเรือนน้อยทำให้การประชุมประสบผลสำเร็จ ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการขยาย
กิจการการผลิตของผู้กู้ คือ การมีที่ทำกินน้อย ไม่สามารถขยายเพิ่มในหมู่บ้าน ข้อเสนอแนะคือทั้ง
สองหน่วยระบบควรปฏิบัติตามระเบียบของกองทุนให้มากขึ้น

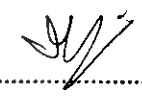
หน้าอนุมัติ

อาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและการประเมินโครงการของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีได้

อาจารย์ที่ปรึกษา

.....
(อาจารย์อารักษ์ ชिरอำพน)

กรรมการสอบ

.....
(อาจารย์ ดร. โสภณ วงศ์แก้ว)

อนุมัติให้สารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงพร ทาเจริญศักดิ์)

คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

วันที่.....เดือน.....ปี พ.ศ.....

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บุคคล และกลุ่มบุคคล ต่างๆที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ อย่างดียิ่งทั้งในด้านวิชาการและการดำเนินงาน อาทิเช่น อาจารย์อารักษ์ ธีรอำพน อาจารย์ประครอง ส่งเสริม และคณาจารย์ประจำสาขาวิชา เทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยอนุเคราะห์ข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นายยง รัตนพันธ์ (ผู้ใหญ่บ้านน้อย) คณะกรรมการหมู่บ้านน้อย คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านน้อย และชาวบ้านน้อย ทุกท่านที่ให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวก ตลอดจนเพื่อนบัณฑิตกองทุนหมู่บ้านตำบลพุดซาที่ให้ คำปรึกษาแนะนำ และช่วยเหลือในการปฏิบัติงานตลอดมา

ท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณผู้ให้ทุนในการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต การจัดการและประเมินโครงการ บัณฑิต ภาควิชา การศึกษา ที่ให้การเลี้ยงดูอบรมและส่งเสริมการศึกษาเป็นอย่างดี ตลอดมา จนทำให้ผู้ประเมินประสบความสำเร็จในชีวิต

นางสาววาสนา สนิทโกสัย
บัณฑิตกองทุนหมู่บ้านน้อย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
หน้าอำนวยการ	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง	จ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. หลักการและเหตุผล	1
2. วัตถุประสงค์ของการประเมิน โครงการ	2
3. กรอบแนวคิดทฤษฎี	3
4. วิธีดำเนินการ	4
5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมิน โครงการ	
บทที่ 2 ปรัชญาบรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	4
1. นโยบาย ปรัชญา หลักการ วัตถุประสงค์ และระเบียบกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ	4
2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ	5
3. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	6
4. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง	7
5. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง	7
6. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง	8
7. โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง	8

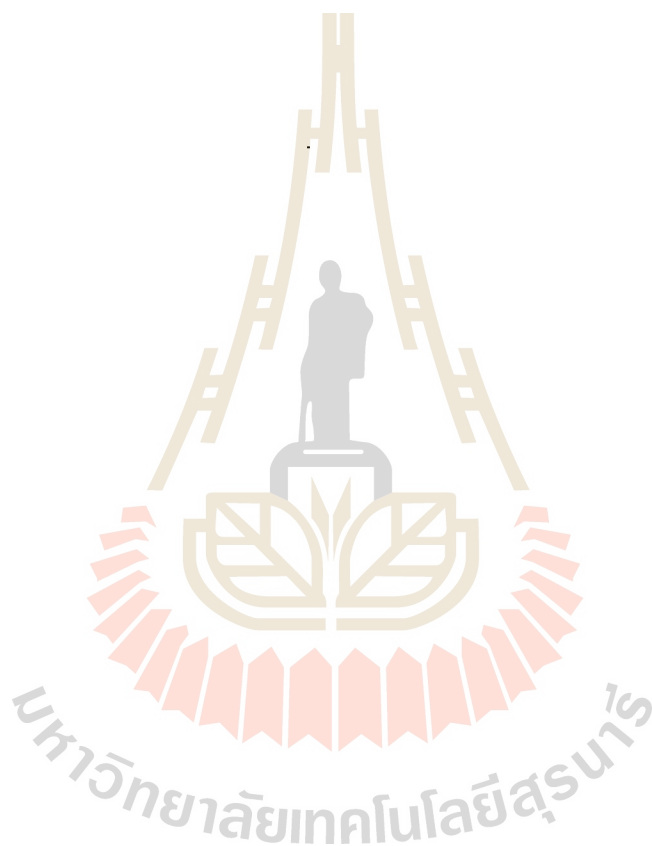
	หน้า
8. หลักการประเมินโครงการรูปแบบการประเมินชีพม์โมเดล.....	9
9. เอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้อง.....	11
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ.....	13
1. วิธีประเมินโครงการ	13
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	15
3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	16
4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ	20
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล	21
6. การวิเคราะห์ข้อมูล	22
บทที่ 4 ผลการติดตามการประเมินโครงการ	23
1. ผลการประเมินบริบทชุมชน	23
2. ผลการประเมินโครงการ โดยภาพรวม	36
3. ผลการประเมินผลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้	44
4. ผลอื่นๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ	45
5. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ	46
บทที่ 5 สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ	50
1. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ	50
2. วิธีดำเนินการ	50
3. ผลการดำเนินการ.....	51
4. อภิปรายผล	51
5. ข้อเสนอแนะ	53

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.	รายชื่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านน้อย.....	38
2.	รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษากองทุนหมู่บ้านน้อย.....	39
3.	ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของหมู่บ้านน้อย ครั้งที่ 1 และ 2	48

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญ

ตามที่รัฐบาลดำเนินนโยบายเร่งด่วนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยมีปรัชญาในการสร้างจิตสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตและจัดการหมู่บ้าน ตามคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง โดยการเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และเป็นการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นร่วมพัฒนาประชาธิปไตยโดยการเลือกคณะกรรมการบริหารจัดการกันเอง และเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนของตนเอง เป็นการเกื้อกูลผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชนเพื่อสร้างศักยภาพในการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

จากความพร้อมของหมู่บ้านน้อย หมู่ 14 ตำบลพุดซา อ.เมือง จ.นครราชสีมา ที่ได้จัดตั้งกองทุนแล้วเสร็จและได้รับอนุมัติให้ตั้งกองทุน พร้อมกับการจัดสรรโอนเงินเข้ากองทุนหมู่บ้านแล้วนั้น เพื่อให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และสามารถพัฒนากองทุนหมู่บ้าน ไปสู่ความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน จึงมีความสำคัญและควรมีการประเมินกองทุนหมู่บ้าน เพื่อที่จะได้ทราบว่าโครงการกองทุนหมู่บ้านบรรลุวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ดังกล่าวมากน้อยเพียงใด

2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

2.1 เพื่อให้ทราบว่ากระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านน้อยบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติเพียงใด

- 1) การเกิดกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพ
- 2) การมีระบบบริหารจัดการกองทุนที่มีประสิทธิภาพ
- 3) การมีกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง
- 4) การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม
- 5) การมีศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น

2.2 เพื่อทราบปัจจัยด้านบวกและด้านลบที่ส่งผลต่อกองทุนหมู่บ้านน้อย

2.3 เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนพื้นที่เป้าหมายและทราบระดับความเข้มแข็งของชุมชนตามตัวชี้วัดของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

3. กรอบความคิดทฤษฎี

กรอบความคิดทฤษฎีที่ใช้ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ ได้ใช้แนวคิดตามรูปแบบการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stuffle beam) ที่เรียกว่าชิฟฟ์โมเดล (CIPP Model) ซึ่งมีอักษรย่อที่มีความหมายดังนี้

C	ย่อมาจาก Context	คือ บริบทรายบุคคลและหมู่บ้าน
I	ย่อมาจาก Input	คือ ปัจจัยนำเข้า
P	ย่อมาจาก Process	คือ กระบวนการ
P	ย่อมาจาก Product	คือ ผลผลิต

การประเมินโครงการแบบ CIPP Model เป็นการประเมินที่มั่นใจว่าข้อมูลต่างๆที่ได้จากการประเมินนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการกล่าวคือ

1) Context Evaluation เป็นการประเมินสภาพทั่วไปของชุมชนท้องถิ่น คำว่า “บริบท” หมายถึง สภาพแวดล้อม ซึ่งอยู่รอบๆ หน่วยระบบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง นั้น จะช่วยให้ข้อมูลในการตัดสินใจเกี่ยวกับสถานภาพรวมๆของโครงการทั้งหมด รวมทั้งเรื่องความมุ่งหมาย ปัญหาอุปสรรคข้อดี ข้อจำกัด (จุดเด่นและจุดด้อย)และสภาพแวดล้อมของโครงการ

2) Input Evaluation เป็นการประเมินปัจจัยนำเข้าทั้งปวงของหน่วยระบบการบริหารจัดการและของหน่วยระบบกิจการของผู้กู้จะช่วยให้ข้อมูลในการตัดสินใจเกี่ยวกับศักยภาพของโครงการและแนวทางดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังนั้น

3) Process Evaluation เป็นการประเมินกระบวนการของทั้งสองหน่วยระบบ คือหน่วยระบบการบริหารจัดการกองทุนและหน่วยระบบกิจการของผู้กู้ จะช่วยวัดและพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆของโครงการว่าดำเนินไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่เพียงใด

4) Product Evaluation เป็นการประเมินผลผลิตทั้งหมดที่เกิดขึ้นในหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ และหน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย จะช่วยวัดและพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการว่าได้บรรลุตามความต้องการหรือไม่ ควรจะดำเนินโครงการต่อไปหรือปรับปรุงแก้ไขหรือยุติการดำเนินการ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า องค์ประกอบของการประเมินกองทุนหมู่บ้านตามรูปแบบของชิฟฟ์โมเดล ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นหน่วยระบบ A คือหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ ในหน่วยระบบ A ประกอบด้วย บริบท C ปัจจัยนำเข้า I กระบวนการ P และผลผลิต P

ส่วนที่ 2 เป็นหน่วยระบบ B คือหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้แต่ละราย ในหน่วยระบบ B ประกอบด้วย บริบท C ปัจจัยนำเข้า I กระบวนการ P และผลผลิต P

โดยบริบท C จะครอบคลุมทั้งหน่วยระบบการบริหารจัดการกองทุนและแนะนำส่งเสริมผู้กู้และหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้แต่ละราย ซึ่งบริบท C ได้แก่ สภาพภูมิศาสตร์และประชากรตลอดจนสภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปของประเทศและนโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวกับกองทุน

4. วิธีดำเนินการ

การดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านน้อย มีวิธีการศึกษาและดำเนินการดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องในหลักการและเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2) ศึกษาสภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านน้อย ต. พุดซา อ.เมือง จ.นครราชสีมา
- 3) วิเคราะห์กองทุนหมู่บ้าน เพื่อกำหนดตัวชี้วัดและตัวแปรที่จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามแนวคิดและหลักการของ CIPP Model
- 4) เก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม ตามแบบ บร.1-บร.12 โดยมีวิธีการดังนี้

การสัมภาษณ์ เป็นการเก็บข้อมูลตามแบบบร. ต่าง ๆ ที่ไม่สามารถศึกษาได้จากเอกสาร เป็นการสัมภาษณ์ข้อมูลบริษัทชุมชน ข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ข้อมูลเจาะลึกรายละเอียดของผู้กู้เงิน และสัมภาษณ์ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยการสัมภาษณ์ตัวแทนครัวเรือนร้อยละ 50 ของจำนวนครัวเรือนในหมู่บ้าน

การสังเกต เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการแลกเปลี่ยนความคิดของผู้เข้าร่วมประชุม โดยการบันทึกการประชุมนำเสนอข้อมูล

- 5) การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา
- 6) การเขียนรายงานนำเสนอข้อมูล

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ

- 5.1 ได้ทราบประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน
- 5.2 ได้ทราบผลการดำเนินงานและปัญหาของผู้กู้เงิน
- 5.3 ได้ทราบศักยภาพและการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้าน
- 5.4 ได้ทราบได้ทราบปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและสนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน

บทที่ 2

ปรัทัศน์วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินกองทุนหมู่บ้านนอช หมู่ที่ 14 ตำบลพุดซา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ได้มีการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องที่นำมาใช้ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน ดังต่อไปนี้

1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1.1 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นนโยบายของรัฐบาลที่จัดตั้งขึ้น โดยจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท เพื่อให้หมู่บ้านและชุมชนเมือง สามารถพึ่งพาตนเอง และบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเอง

1.2 หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จะต้องเตรียมความพร้อมในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยการสร้างจิตสำนึก และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม รวมถึงความพร้อมของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านความรู้ ประสบการณ์ ในการบริหารจัดการกองทุน ความพร้อมของการตรวจสอบและการประเมินผลการดำเนินงาน ความพร้อมของการบริหารจัดการ ที่มีการเกื้อกูลกันระหว่างกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กับกองทุนอื่นๆ รวมทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้กับผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้าน และยังส่งผลให้มีการกระจายอำนาจในท้องถิ่น และพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1.3 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- 1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้กับหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย บรรเทาเหตุฉุกเฉินให้แก่ประชาชน
- 2) ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง
- 3) เกิดกระบวนการพึ่งพาตนเองในการเรียนรู้ พัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหา และส่งเสริมเศรษฐกิจแบบพอเพียง

4) กระตุ้นเศรษฐกิจ ในระดับฐานรากของประเทศ เสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศในอนาคต

5) ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีศักยภาพและความเข้มแข็ง

1.4 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

อธิบายไว้ว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นที่เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชน และท้องถิ่น มีการกำหนดอนาคตและจัดการหมู่บ้านและชุมชนเมืองด้วยตนเอง เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาส เชื่อมโยงการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน และการประชาสังคม ซึ่งนำมาสู่การพัฒนาประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน วัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ทางรัฐบาลตั้งขึ้นก็คือ ต้องการให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้กับชาวบ้าน เพื่อนำไปพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ และมีขีดความสามารถในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้ สร้างความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวบ้านและท้องถิ่น มีการพึ่งพาตนเองในการจัดสรรเงินให้กับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จะต้องเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ให้เรียบร้อย หลังจากนั้นทางคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จะพิจารณาตรวจสอบความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แล้วอนุมัติโอนเงินเข้าบัญชีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ที่ทางคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ทำการเปิดบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ไว้เรียบร้อยแล้ว

(ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 คู่มือละเอียดเพิ่มเติมจากภาคผนวก)

2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

อธิบายในหมวดที่ 1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติไว้ว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ย่อว่า กทบ. ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการที่ทางคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนไม่เกิน 10 คนมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการจัดตั้ง รวมถึงการกำหนดแผนการจัดการให้กองทุนร่างกฎหมายเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ออกระเบียบเกี่ยวกับการรับเงิน การจัดสรรผลประโยชน์ และระเบียบ คำสั่งอื่น ๆ รายงานผลการดำเนินงานประจำปี

อธิบายในหมวดที่. 2 สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ไว้ว่า อำนาจหน้าที่ของสำนักงาน จะทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ ศึกษารวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ประชาสัมพันธ์ ดำเนินการ และประสานงานกับส่วนราชการ และองค์กรต่าง ๆ รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ดูรายละเอียดเพิ่มเติมจากภาคผนวก)

3. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

อธิบายไว้ว่า ระเบียบกองทุนหมู่บ้านน้อย หมู่ที่ 14 ต.พุดซา อ.เมือง จ.นครราชสีมา มีกระบวนการจัดทำระเบียบ โดยให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ร่วมกันจัดทำระเบียบข้อบังคับ หลักเกณฑ์ และวิธีการเกี่ยวกับการบริหารกองทุน (กคก) โดยต้องเป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด โดยการจัดเวทีประชาคม เพื่อชี้แจงรายละเอียดกองทุน ให้กับประชาชนได้รับทราบโดยทั่วถึงกัน จากนั้นก็มีการรับสมัครสมาชิก โดยผู้ที่สมัครเป็นสมาชิกกองทุน จะต้องถือหุ้นกับกองทุนอย่างน้อยรายละ 1 หุ้น ๆ ละ 50 บาท โดยการสมัครจะเป็นลักษณะของรายบุคคลหรือกลุ่มหรือองค์กร เกณฑ์ในการพิจารณาให้เงินกู้ สมาชิกจะต้องจัดทำโครงการเพื่อขอกู้เงินจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน และจะต้องมีความตั้งใจจริงที่จะนำเงินไปประกอบอาชีพตามที่ได้เขียนโครงการไว้ การทำสัญญาเงินกู้ ผู้ขอกู้จะต้องมีบุคคลค้ำประกัน 2 คน หรือใช้หลักทรัพย์ (ที่ดิน , บ้าน) ในการค้ำประกัน ผู้ขอกู้รายหนึ่งจะกู้ได้ในวงเงินกู้ไม่เกินสองหมื่นบาท การคิดดอกเบี้ยจะคิดในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6 บาทต่อปี ผลประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้าน จะนำมาจัดสรรในเรื่องต่าง ๆ กัน ออกไป และจะนำมาเป็นเงินส่วนกลางของกองทุนเพื่อจัดสรรต่อไป การชำระคืนเงินกองทุน จะชำระคืนเป็นรายปีพร้อมดอกเบี้ย

(ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมจากภาคผนวก)

4. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

อธิบายไว้ว่า ในการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ จะต้องมีการจัดเวทีชาวบ้าน เพื่อเลือกสรรคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ จำนวนไม่น้อยกว่า 9 คน แต่ไม่เกิน 15 คน ประกอบด้วยชายและหญิงในสัดส่วนที่เท่าเทียมกัน และต้องมีคุณสมบัติ ตรงตามที่กำหนดไว้ในระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยผู้มาประชุมจะต้องมีหัวหน้าครัวเรือนไม่น้อยกว่าสามในสี่ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน การเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ ต้องเป็นไปตามมติของเวทีชาวบ้าน

(แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนฯ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมจากภาคผนวก)

5. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

อธิบายไว้ว่า เมื่อได้มีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านฯ เรียบร้อยแล้ว สามารถจัดทำแบบขอขึ้นทะเบียนได้ โดยยื่นแบบคำขอขึ้นทะเบียนกับธนาคารออมสิน หรือธนาคารที่ทางคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด และทำการเปิดบัญชีกับธนาคารเพื่อรับการ จัดสรรเงิน การประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านฯ เมื่อกองทุนหมู่บ้านฯ ได้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนต่อธนาคารแล้ว ทางคณะกรรมการระดับอำเภอ จะร่วมกับกองทุนหมู่บ้านฯ ทำการประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านฯ ในเรื่องต่างๆ

(แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านฯ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมจากภาคผนวก)

6. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

อธิบายไว้ว่า สมาชิกที่มีความประสงค์จะขอเงินนั้นจะต้องจัดทำคำขอกู้ โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน จากนั้นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ จะพิจารณาเงินกู้ โดยรายหนึ่งกู้ได้ไม่เกินจำนวนเงินสองหมื่นบาท ในกรณีการกู้ฉุกเฉิน ให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ พิจารณาตามความเหมาะสมและความจำเป็น เมื่อผู้ขอกู้ได้รับการอนุมัติเงินกู้แล้ว ต้องทำการเปิดบัญชีออมทรัพย์กับธนาคาร และแจ้งหมายเลขบัญชีให้กับทางคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ ทราบด้วย การกำหนดอัตราดอกเบี้ยทางคณะกรรมการจะใช้ความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก ระยะเวลาการชำระคืนเงินกู้ พิจารณาตามความเหมาะสมของแต่ละกองทุน โดยผู้กู้ต้องชำระให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี นับแต่วันที่ทำสัญญา (การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดูรายละเอียดเพิ่มเติมจาก ภาคผนวก)

7. การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

อธิบายไว้ว่า การจัดตั้งโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองขึ้นมานั้น ก็เพื่อสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ โดยให้ทุนการศึกษาแก่บัณฑิตตามหลักสูตรการจัดการและการประเมิน โครงการเพื่อให้บัณฑิตได้เข้าไปปฏิบัติงานจริงยังพื้นที่หมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมทั้งก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ ให้กับบัณฑิต เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับล่างอีกทางหนึ่ง และยังเป็นเปิดโอกาสให้กับบัณฑิตที่มีความต้องการจะพัฒนาบ้านเกิดของตนเอง อีกทั้งยังเป็นการยกระดับการศึกษาให้กับบัณฑิต โดยเนื้อหาหลักสูตรนี้จะมุ่งเน้นในเรื่องของการบริหารจัดการ การเงิน การบัญชี การจัดทำโครงการ การวิเคราะห์โครงการ การวิจัยและการประเมินผลโครงการ การออกแบบผลิตภัณฑ์ และการตลาด รวมถึงการเรียนรู้ในชุมชน เมื่อจบหลักสูตรแล้ว จะได้รับประกาศนียบัตรบัณฑิต ซึ่งเป็นการประเมินบัณฑิตอีกทางหนึ่ง

8. หลักการประเมินโครงการรูปแบบการประเมินแบบซิฟพีโมเดล

ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้นำรูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model มาใช้ เพื่อเป็นแนวคิดในการประเมิน โดยมีหน่วยระบบที่ใช้อยู่ 2 ส่วนด้วยกัน คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ (หน่วยระบบ A) และหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้แต่ละราย (หน่วยระบบ B) ซึ่งมีคุณสมบัติประการต่าง ๆ ตามที่จะกล่าวต่อไปนี้

8.1 หน่วยระบบ A : หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ ประกอบด้วย

8.1.1 ปัจจัยนำเข้า หรือ Input (I) ได้แก่

- 1) นโยบายของรัฐบาล
- 2) เงิน 1 ล้านบาท
- 3) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

8.1.2 กระบวนการ หรือ Process (P) ได้แก่

- 1) การคัดเลือกผู้กู้
- 2) การแนะนำวิธีทำธุรกิจ
- 3) การทำบัญชี
- 4) การช่วยเหลือตลาด

8.1.3 ผลผลิต (P) หรือ Output (O) ได้แก่

- 1) จำนวนผู้ได้กู้
- 2) ยอดเงินให้กู้
- 3) กองทุนสะสม

8.2 หน่วยระบบ B : หน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้แต่ละราย ประกอบด้วย

8.2.1 ปัจจัยนำเข้า หรือ Input (I) ได้แก่

- 1) เงินที่กู้มาได้
- 2) สถานที่และวัตถุดิบ
- 3) เทคนิควิธีทำงาน

8.2.2 กระบวนการ หรือ Process (P) ได้แก่

- 1) การทำกิจการถูกวิธี
- 2) การหาตลาดที่ดี
- 3) การหาวัตถุดิบที่ดี
- 4) การทำบัญชี

8.2.3 ผลผลิต (P) หรือ Output (O) ได้แก่

- 1) รายได้เป็นเงิน
- 2) ผลเป็นสิ่งของ

นอกจากนี้ยังต้องประเมินบริบท หรือ Context (C) ซึ่งเป็นทั้งบริบทของหน่วยระบบ A และหน่วยระบบ B ได้แก่ สภาพภูมิประเทศ และประชากรของชุมชน ตลอดจนสภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปของประเทศ และนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2528) กล่าวถึงรายละเอียดการประเมิน CIPP Model ไว้ 4 ประเภท คือ

1. การประเมินบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) หรือ จัดลำดับความสำคัญของโครงการและกำหนดจุดมุ่งหมายของโครงการต่างๆ การประเมินบริบททำได้โดยการศึกษาอิทธิพลและแรงกดดันต่างๆ ของสิ่งภายนอกโครงการว่ามีหรือไม่อย่างไร การศึกษานโยบาย การศึกษาของประเทศ ปัญหาของสังคมที่กระทบต่อโครงการ หรืออาจประเมินโครงการเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ หรือ จุดมุ่งหมายของโครงการว่าสอดคล้องกับความจำเป็นและนโยบายหรือปรัชญาของสถาบัน หรือว่าหน่วยงานนั้นหรือไม่

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการประเมินว่าปัจจัยที่เราต้องการมีอะไรบ้าง พอเพียงหรือไม่ ภายได้ปัจจัยนี้มีทางเลือกใดหรือโปรแกรมใดที่เราควรดำเนินการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย จะช่วยให้ผู้ดำเนินโครงการเลือกแผนจัดโปรแกรมได้อย่างเหมาะสม หรือถ้าประเมินโครงการที่ดำเนินการไปแล้ว ผลการดำเนินปัจจัยก็จะให้คำตอบว่าการดำเนินโครงการที่ทำไปนั้น ได้ดำเนินการไปตามแผนที่เหมาะสมหรือไม่ ปัจจัยเบื้องต้นที่ใช้พอเพียงหรือไม่

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินว่าได้นำโครงการไปปฏิบัติตามแผนที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินกระบวนการทำได้ 2 ลักษณะ คือ มีการประเมินก่อนนำไปปฏิบัติจริง เป็นการวิเคราะห์ในเชิงความสัมพันธ์ตามหลักสูตร ซึ่งอาจได้ข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงวิธีปฏิบัติได้ในลักษณะที่สองคือ การประเมินกระบวนการขณะปฏิบัติอยู่โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสมและทันทั่วที่จะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของโครงการในที่สุด

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลลัพธ์ที่ได้ว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ซึ่งอาจทำได้ทันทีที่โครงการสิ้นสุดและมีการติดตามผลปฏิบัติงานต่อมาอีกภายหลัง 6 เดือน เป็นต้น การประเมินผลผลิตช่วยให้การตัดสินใจเกี่ยวกับการรับรอง ล้มเลิก หรือปรับขยายโครงการถ้าจะกระทำต่อไป

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2536) กล่าวว่า การวิจัยประเมินผลก็คือการจำแนกการได้รับ และการจัดหาข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการวินิจฉัยตัดสินใจเกี่ยวกับทางเลือก ฉะนั้น การจำแนกข่าวสารข้อมูลจึงเป็น 3 ขั้นตอนสำคัญของกระบวนการวิจัยประเมินผลแนวนี้ ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยประเมินผลนั้น สตีฟเฟิลบีม เรียกโดยย่อว่า ซีพี (CIPP)

9. เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

นงลักษณ์ เชนระพิพงษ์ (2544) ได้เสนอบทความว่า กองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองในความหมายของรัฐ คือ เครื่องมือในการกระตุ้นเศรษฐกิจจากราก โดยกระจายครอบคลุมทุกหมู่บ้านและชุมชนเมือง 80,000 กว่าแห่งทั่วประเทศนี่คือความหมายในทางเศรษฐศาสตร์ส่วนในแง่สังคม คือ เครื่องมือในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้บริหารและจัดการกองทุน เพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนและสำหรับในแง่การเมือง ความหมายก็คือ นโยบายเชิงรูปธรรมที่เกิดผลอย่างรวดเร็วทั่วถึงและบูรณาการโดยไม่จำกัดพื้นที่และไม่แบ่งพรรค ไม่แบ่งพวกหวังผลระยะยาวกับการกลับใจมาเข้าพรรคเดียวกัน นโยบายหาเสียงที่เข้าใจถึงของคนจนเช่นนี้มีผลดีต่อการบริหารและการปกครองประเทศจะความหมายใดก็ตามแต่ สำหรับคนในชุมชนชนบทและชุมชนเมืองมีความหมายต่อชีวิตของพวกเขาอย่างยิ่ง

ภายในชุมชนชนบท และเมืองขณะนี้ คือ ผู้คนกำลังวุ่นวายและยุ่งอยู่กับการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านตามระเบียบและขั้นตอนที่คิดมาจากคณะกรรมการแห่งชาติ ที่แต่คิดก็คิดแล้ว เพราะเจตนาของรัฐบาลต้องการให้ชุมชนคิดและบริหารกันเอง แต่ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนกลับลือลือความคิดในประเด็นสำคัญ ๆ หลายประเด็นความกังวลของชุมชนเกิดจากการอยากได้เงินเร็ว ๆ และใครจะได้ก่อนชุมชนตนเองจะได้หรือไม่ ทำอย่างไรจึง ขณะนี้คนที่สนุกกับประเด็นนี้คือ บรรดา

คณะกรรมการต่าง ๆ ทั้งระดับจังหวัดและอำเภอที่ดูจะเหมือนกลายเป็นคนสำคัญขึ้นมาทันทีเพราะชุมชนเหล่านี้พุ่งเป้าหมายคำขอด้วยความอยากได้เงินล้านดังกล่าวให้เร็วที่สุด

แต่ในสภาพการณ์ขณะนี้กลับมีสิ่งต่างๆ เกิดขึ้นมากมายในกลยุทธ์ กองทุนหมู่บ้านตามนโยบายรัฐบาลดังกล่าว คือ เกิดเวทีค้นหาและเฟ้นหาคนดี คนที่น่าเชื่อถือ เกิดการรวมตัวกันเพื่อประชุมร่วมกันอย่างน้อย 3 ใน 4 ของ จำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชนเพราะชุมชนไม่เคยร่วมมือกัน ได้ภาพของคนในชุมชนไม่เคยร่วมมือกัน ได้ภาพของคนในชุมชนประชุมร่วมกัน โดยไม่แบ่งชั้น อาชีพ ทั้งข้าราชการ ประชาชน ผู้ประกอบการร่วมประชุมปรึกษาหารือกัน เสนอชื่อคนที่คนเห็นว่าควรเป็นกรรมการบริหารกองทุน ส่วนใหญ่คนที่ถูกเสนอชื่อจะภูมิใจที่ได้รับเกียรติ ได้รับความวางใจไว้วางใจ แต่บางคนก็ขอลอนตัวเพราะเกรงว่าจะทำไม่ได้ และไม่มีเวลา บางแห่งแย่งกันเป็นกรรมการบางแห่งต้องขอร้องกันให้เป็น บางแห่งประชุมหลายครั้งกว่าจะได้กรรมการครบตามข้อกำหนดของระเบียบกองทุน โดยเฉพาะเป็นสตรีครึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมด จำนวน 15 คน บางชุมชนเลือกแล้วก็หวั่นใจเพราะกรรมการทั้งหมดจบ ป.4 บ้างก็อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ เกรงจะทำนิติกรรมไม่ได้ ทำบันทึกการประชุมไม่เป็น บ้างก็ขาดคุณสมบัติเพราะไม่ได้ไปเลือกตั้งครั้งล่าสุด บางชุมชน โชคดีได้ข้าราชการครูทั้งในระบบและนอกระบบเป็นกรรมการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเลขานุการ และเหรัญญิกเป็นครูในชุมชนนั้น ๆ การยกร่างระเบียบกองทุนหากชุมชนใดมีประสบการณ์ในการดำเนินงานกองทุนต่าง ๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มพัฒนาอาชีพ กลุ่มแม่บ้านที่มีการทำกิจกรรม และมีการจำหน่ายผลผลิต มีประสบการณ์ในการบริหารและจัดการที่ผ่านมาช่วยได้มากกับการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน แต่สำหรับชุมชนที่ไม่มีประสบการณ์ก็เกิดมิติของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากชุมชนอื่น ๆ เกิดการประสานงานและเกิดการเรียนรู้และเกิดความตระหนักในความสำคัญของการศึกษาและการหาความรู้เพื่อให้ตนเองและชุมชนทำงานได้ แรงขับเคลื่อนดังกล่าวหากหน่วยงานที่จัดการศึกษาสำหรับประชาชนเข้ามาสวมรับตรงนี้จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง เนื่องจากชุมชนเห็นว่าการศึกษาที่มีความสำคัญและมีความจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรู้หนังสือและคิดเลขเป็น

จุดเด่น อีกประการคือ สิทธิในการรับเงินกองทุนดังกล่าว รัฐบาลมีเจตจำนงให้ทุกหมู่บ้านที่มีความพร้อม ซึ่งแตกต่างจากกองทุนอื่น ๆ ที่การพิจารณาขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่กองทุน เช่น กองทุน SIF หรือกองทุน กข.คจ. ขึ้นอยู่กับอบต. และข้าราชการ ซึ่งกองทุนหมู่บ้านการจะได้หรือไม่ได้ ขึ้นหรือเร็วขึ้นอยู่กับความพร้อมของชุมชนเองโดยที่ระเบียบกำหนดเกณฑ์ที่แสดงว่าพร้อมหรือไม่แล้ว แต่คณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ ซึ่งเป็นผู้ประเมินเท่านั้นที่จะทำให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบขึ้น อาจเป็นชนวนสร้างความไม่พอใจได้ จึงควรจะให้ชาวบ้านจัดประชาคมตรวจสอบว่าตนเองมีความพร้อมหรือไม่ ซึ่งจะเป็นการประเมินตนเองและตรวจสอบกันเองของชุมชนก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและรับผิดชอบยิ่งขึ้น

จุดด้อย ของกองทุนหมู่บ้าน จากการสำรวจตรวจสอบความคิดเห็นจากชุมชนต่าง ๆ เห็นว่า การกำหนดระยะเวลากู้ยืมไม่เกิน 1 ปี เป็นข้อจำกัดควรให้อยู่ในดุลพินิจของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและให้หลากหลายไปตามลักษณะอาชีพและวัตถุประสงค์การกู้เงิน แม้ว่าเจตนาของรัฐบาลต้องการให้เกิดการหมุนเวียน แต่อาจไม่เกิดประโยชน์แก่ผู้กู้และอาจเป็นกับดักแก่ผู้กู้ที่ต้องหันไปกู้เงินนอกระบบเพื่อให้ทันเวลาใช้คืนกองทุน เพราะเกรงจะเสียสัจจะ อีกประการคือวงเงินที่กำหนดให้ผู้กู้ไม่เกินคนละ 20,000 บาท และถ้าเกินต้องขออนุมัติเป็นราย ๆ แต่ไม่เกิน 50,000 บาท ไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนทำโครงการต่อยอดกองทุนหมู่บ้าน เช่น ชาวบ้านคิดแก้ไขปัญหาของตนเอง โดยจัดทำโครงการประปาหมู่บ้านเพื่อจัดเก็บรายได้เป็นกองทุนหมู่บ้าน เช่น ชาวบ้านคิดแก้ไขปัญหาของตนเอง โดยจัดทำโครงการประปาหมู่บ้านอีกกองทุนหนึ่งขึ้นมา แต่ระเบียบดังกล่าวมิได้เปิดทางไว้ให้ ข้อเท็จจริง คือ ผู้ออกแบบต้องการให้เกิดกิจกรรมเล็ก ๆ มากมายให้ชุมชน แต่โอกาสการคืนเงินจะยาก หากผู้ไปประกอบอาชีพโอกาสจะเป็นหนี้สูญจะเกิดขึ้นง่าย รวมทั้งแหล่งเงินนอกระบบอัตราดอกเบี้ยสูงก็จะกลับมาบีบคั้นมากขึ้นและบางแห่งกำหนดค่าสมาชิก 10-30 บาท แล้วยังกำหนดค่าหุ้นของสมาชิกหุ้นละ 100 บาท เพื่อเป็นทุนสมทบกองทุนโอกาสการเข้าเป็นสมาชิกจะยากขึ้นสำหรับคนจน

อีกประการหนึ่งคือ ในสภาพความจริงผู้กู้ที่อยู่ในชุมชน คือ ลูกหนี้ ธกส. ที่ขอพักชำระเบี่ยตามนโยบายรัฐบาลและยังเป็นลูกหนี้ธนาคารออมสินในโครงการธนาคารประชาชน คนเดียว กันนี้อาจเป็นผู้กู้ในโครงการ กข.คจ. และคนเดียวกันนี้อาจเป็นผู้กู้ในโครงการกองทุนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น UNDP, กรมประชาสงเคราะห์ คนเดียวกันนี้อาจเป็นลูกหนี้เงินนอกระบบของนายทุนในระดับชุมชน คนเดียวนี้อาจเป็นผู้ปกครองกู้เงินเพื่อการศึกษาและคนเดียวกันนี้ได้รับเงินช่วยเหลือเมนู 5 เมนู 4 หรือเมนูอื่น ๆ ในกองทุนชุมชนเพื่อสังคม หรือกองทุน SIF นี้คือความจริงสิ่งที่ชาวบ้านเรียนรู้ คือวิธีการหมุนเวียนเช่นเดียวกับนักรูทกิจระบบเงินหมุนที่กำลังจะเกิดปรากฏการณ์เดียวกัน คือ ขาดสภาพคล่องเพียงแต่ต่างกันที่การขาดสภาพคล่องในระดับชุมชนจะขยายในวงกว้าง หากรัฐบาลไม่หามาตรการรองรับในด้านการตลาดรองรับสินค้าจากชุมชน แต่กระแสนในชุมชนกล่าวกันว่า เงินล้านนี้รัฐบาลตั้งใจให้ชาวบ้านอยู่แล้วหากสูญก็ไม่ส่งผลอะไร เพราะเป็นเงินในมาตรการเดียวกับเงินมีयाชาว ต่างกันแต่ที่มาเป็นเงินกู้ในประเทศเท่านั้น (กู้มาจากธนาคารออมสินที่เป็นเงินเด็ก)

จะอย่างไรก็ตามคงต้องลองดำเนินการไประยะหนึ่ง แต่สิ่งสำคัญคือ การมีส่วนร่วมและการตรวจสอบติดตามของสาธารณชนเป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากมีการคาดหมายกันว่าผู้ได้ถูกรอบแรกได้เงินแล้วไม่คืน โดยถือปรัชญาเดียวกับผู้ใหญ่บ้านท่านหนึ่งที่กล่าวว่า “ไม่โกง ไม่หนี แต่ไม่มีให้”

บทที่ 3

วิธีการประเมินโครงการ

1. วิธีการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนี้เป็นการประเมินเชิงระบบ ซึ่งในภาษาอังกฤษเรียกว่า System Theory หรือ System Approach เป็นการประเมินที่มุ่งถึงผลที่ได้จากโครงการ และพยายามหาความเกี่ยวข้องกับรูปแบบแผนงานที่วางในโครงการกับตัวบ่งชี้ต่างๆ ข้อมูลต่างๆ ผลที่เกิดจากโครงการจะต้องวัดให้ได้ในเชิงปริมาณและหาสาเหตุที่เป็นเรื่องของเหตุผล ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้สร้างแบบจำลองเพื่อใช้ประเมินโครงการ เช่น Tyler Cronbach Scriven Alkin และ Stuffle beam เป็นต้น สำหรับการประเมินโครงการนี้ได้เลือก CIPP Model มาใช้ในการประเมินโครงการ ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stuffle beam's CIPP Model) สตัฟเฟิลบีม ได้กำหนดประเด็นที่จะประเมินออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1.1 การประเมินบริบท (Context Evaluation) เป็นการประเมินสภาพแวดล้อมหรือสภาพทั่วไปของชุมชน ได้แก่ สภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน สภาพศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น สภาพเศรษฐกิจและการปกครอง เป็นต้น จะประเมินทั้งหน่วยระบบการบริหารจัดการกองทุนและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ และหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้แต่ละราย

1.2 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยนำเข้าทั้งของหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ และของหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้ โดยปัจจัยนำเข้าของแต่ละหน่วยระบบมีดังนี้

1.2.1 หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ ได้แก่ นโยบายของรัฐบาล เงิน 1 ล้านบาท คณะกรรมการหมู่บ้าน เงินที่ผู้กู้ชำระคืน ผู้สมัครขอกู้ เป็นต้น

1.2.2 หน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้แต่ละราย ได้แก่ เงินที่ผู้กู้มาได้ เงินอื่นๆ สถานที่และวัตถุดิบ เทคนิควิธีทำงาน และกำลังงาน เป็นต้น

1.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินกระบวนการของทั้งสองหน่วยระบบ คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ และหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้แต่ละราย โดยกระบวนการของแต่ละหน่วยระบบมีดังนี้

- 1.2.3 หน่วยระบบการบริหารจัดการกองทุนและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ ได้แก่ การคัดเลือกผู้กู้ การแนะนำวิธีทำธุรกิจ การรับชำระหนี้ การทำบัญชี การช่วยหาตลาด เป็นต้น
- 1.2.4 หน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย ได้แก่ การทำกิจการธุรกิจ การหาตลาดที่ดี การทำบัญชี การวิเคราะห์ประเมิน การศึกษาคุณภาพ เป็นต้น

1.4 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตของระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ และหน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย โดยผลผลิตของแต่ละหน่วยระบบมีดังนี้

- 1.2.5 ระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ ได้แก่ จำนวนผู้กู้ ยอดเงินให้กู้ จำนวนผู้กู้ที่ได้ จำนวนทุนสะสมของหมู่บ้าน ชื่อเสียงของชุมชน เป็นต้น
- 1.2.6 ระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย ได้แก่ รายได้เป็นเงิน ชื่อเสียงของผู้กู้ ความพอใจของผู้กู้ เป็นต้น

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร (Population) หมายถึง กลุ่มทั้งหมดของสิ่งที่ต้องการศึกษา ซึ่งอาจเป็นบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร หน่วยปกครอง หรืออาจเป็นสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ หรือสิ่งไม่มีชีวิตก็ได้ ซึ่งมีลักษณะที่สามารถมองเห็นและรับรู้ได้ ประชากรจะมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นอยู่กับเรื่องที่ต้องการศึกษาและวัตถุประสงค์เป็นสำคัญ สำหรับการประเมินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนี้ ประชากรจะขึ้นอยู่กับเรื่องหรือประเด็นที่ต้องการศึกษา ซึ่งในการศึกษาเพื่อการประเมินครั้งนี้มีประชากรที่ต้องศึกษาดังนี้

ครัวเรือนจำนวน	50	ครัวเรือน
คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจำนวน	15	ราย
สมาชิกกองทุนหมู่บ้านจำนวน	56	ราย
สมาชิกที่กู้เงินกองทุนฯจำนวน	32	ราย
ชาวบ้านจำนวน	201	ราย

กลุ่มตัวอย่าง (Sample or Sampling Group) หมายถึง กลุ่มที่ถูกเลือกจากประชากรขึ้นมาเป็นตัวอย่างเพื่อใช้เป็นตัวแทนของประชากรในการศึกษานั้น กลุ่มตัวอย่างคือตัวแทนของประชากรที่ผู้ประเมินนำมาใช้ในการศึกษา ผลการศึกษาที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างย่อมเป็นผลการศึกษาจากประชากรด้วยเช่นกัน ในการประเมินโครงการฯนี้ การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างขึ้นอยู่กับเรื่องที่จะศึกษา ซึ่งใช้แบบ บร.1-12 ในการรวบรวมข้อมูล

การเลือกใช้ประชากรและการกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการประเมินโครงการฯ กำหนดตามคู่มือการเก็บข้อมูลบร.1-12 ข้อมูลที่ต้องกำหนดขนาดตัวอย่างเพื่อการสัมภาษณ์ประชากรเป็นจำนวนครัวเรือนจะกำหนดขนาดตัวอย่าง 50% ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน(บร. 2) ประชากร คือ ครัวเรือน 50 ครัวเรือน กำหนดกลุ่มตัวอย่าง 50%ของประชากร คือ 25 ครัวเรือน

การเก็บข้อมูลความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง(บร.3) มีการเก็บโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างดังนี้ กรรมการกองทุนหมู่บ้านทุกคน คือ 15 คน ผู้นำชุมชน (14 คน) กำหนดขนาดตัวอย่าง50% คือ 7 คน และประชาชนทั่วไป

3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ

ตัวแปรและตัวชี้วัดมีความหมายคล้ายกันและบางครั้งสามารถใช้แทนกันได้ แต่มีความหมายแตกต่างกันในจุดเน้น โดยตัวแปรเป็นประเด็นที่เมื่อเก็บข้อมูลจะได้ค่าที่แปรไปสำหรับผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายในกลุ่มประชานั้นๆ ส่วนตัวชี้วัด จะเน้นว่าใช้วัดระดับของสิ่งหนึ่งสิ่งใด จากกรอบความคิดทฤษฎีที่ได้นำเสนอไว้ในบทที่ 1 เมื่อนำมากำหนดเป็นตัวชี้วัดของการประเมินทั้ง 4 องค์ประกอบ ได้แก่ บริบท ปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต ทั้งหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้รู้ และหน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้รู้แต่ละราย โดยกำหนดดังนี้

หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้รู้

หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้รู้แต่ละราย

ดังนั้นในการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อที่จะประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจึงเป็นการกำหนดตามกรอบความคิดทฤษฎีที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ได้รายการตัวชี้วัดดังนี้

3.1 ตัวชี้วัดบริบท หมายถึง ตัวชี้วัดสภาพแวดล้อมของทั้งสองหน่วยระบบ

ตัวชี้วัดบริบท แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

3.1.1 บริบทระดับประเทศ เช่น สภาพของดิน, ป่าไม้ สภาพศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ตัวชี้วัดบริบทระดับประเทศ หรือตัวชี้วัดบริบทระดับรอบนอก ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

- 1) ความยากจนของประเทศ
- 2) นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมและวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (SMEs)
- 3) ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ
- 4) สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน
- 5) ความเคียดแค้นและการเป็นหนี้สินของประชาชน
- 6) บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท หรือ ความล่มสลายของท้องถิ่นชนบท
- 7) ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

3.1.2 บริบทระดับท้องถิ่น เช่น สภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน สภาพป่าและหนองน้ำ สภาพที่ดินทำกินของชาวบ้านในหมู่บ้าน ตัวชี้วัดบริบทระดับท้องถิ่น หรือตัวชี้วัดบริบทภายในท้องถิ่น ประกอบไปด้วย ตัวแปร ดังต่อไปนี้

- 1) ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน
- 2) สภาพปัจจุบัน
- 3) ด้านเศรษฐกิจทั้งหมู่บ้าน (การมีหนี้สินของชาวบ้าน การมีที่ทำกินของตน
- 4) เอง, การเช่าที่ทำกิน , การตลาดสำหรับผลผลิต, และระดับฐานะทางการเงิน หรือสินทรัพย์)
- 5) ด้านสังคมและวัฒนธรรม
- 6) ความสามัคคี
- 7) การละทิ้งถิ่น
- 8) การแตกแยกของครอบครัว

3.1.3 ตัวชี้วัดบริบทเฉพาะตัว เป็นตัวชี้วัดบริบทเฉพาะของหน่วยระบบการดำเนินงาน
กิจการของผู้กู้แต่ละราย

- 1) ความรู้ความสามารถของผู้กู้แต่ละครอบครัว
- 2) หนี้สินของผู้กู้
- 3) อาชีพหลักของผู้กู้
- 4) รายได้ของครอบครัว
- 5) ประสบการณ์ในการดำเนินกิจการ

3.2 ตัวชี้วัดของหน่วยระบบ A

หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ ประกอบไปด้วย
ตัวชี้วัดจำนวน 4 หมวด คือ

3.2.1 ตัวชี้วัดบริบท (Context Indicator) สำหรับตัวชี้วัดบริบทของหน่วยระบบ A ได้แก่
ตัวชี้วัดบริบทระดับประเทศ (3.1.1) และตัวชี้วัดบริบทระดับท้องถิ่น (3.1.2)

3.2.2 ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

- 1) นโยบายรัฐบาลด้านการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
- 2) เงิน 1 ล้านบาท
- 3) คณะกรรมการหมู่บ้าน
- 4) เงินที่ผู้กู้ชำระคืน
- 5) ผู้สมัครขอกู้

3.2.3 ตัวชี้วัดกระบวนการของหน่วยระบบ A ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

- 1) การคัดเลือกผู้กู้
- 2) การแนะนำวิธีทำธุรกิจ
- 3) การทำบัญชี
- 4) การช่วยเหลือตลาด

3.2.4 ตัวชี้วัดผลผลิตของหน่วยระบบ A แบ่งออกเป็น 3 ด้านดังนี้

- (1) ผลโดยตรง (Immediate Result) ได้แก่ตัวแปร
 - 1) จำนวนผู้กู้
 - 2) ยอดเงินให้กู้

(2) ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact)

- 1) จำนวนผู้ที่กู้ได้
- 2) จำนวนทุนสะสมของหมู่บ้าน
- 3) การขยายกิจการของผู้กู้
- 4) การเกิดกิจการใหม่ๆขึ้นในท้องถิ่น

(3) ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact)

- 1) กองทุนหมู่บ้านมีศักยภาพและความเข้มแข็ง
- 2) ท้องถิ่นมีเครือข่ายการเรียนรู้
- 3) ท้องถิ่นมีเครือข่ายการตลาด
- 5) ท้องถิ่นมีภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจ

3.3 ตัวชี้วัดของหน่วยระบบ B

หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้แต่ละราย ประกอบไปด้วยตัวชี้วัดจำนวน 4 หมวด คือ

- 3.3.1 ตัวชี้วัดบริบท ได้แก่ ตัวชี้วัดบริบทระดับประเทศ (3.1.1)ระดับท้องถิ่น (3.1.2) และตัวชี้วัดบริบทเฉพาะตัว(3.1.3)
- 3.3.2 ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B
 - 1) เงินที่กู้มาได้
 - 2) สถานที่และวัสดุคิบ
 - 3) เทคนิคและวิธีทำงาน
- 3.3.3 ตัวชี้วัดกระบวนการของหน่วยระบบ B
 - 1) การทำกิจการถูกวิธี
 - 2) การหาตลาดที่ดี
 - 3) การหาวัสดุคิบที่ดี
 - 4) การทำบัญชี
 - 5) กำลังทำงาน
- 3.3.4 ตัวชี้วัดผลผลิตของหน่วยระบบ B
 - (1) ผลโดยตรง (Immediat Result) ได้แก่ รายได้เป็นเงิน
 - (2) ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact) ได้แก่
 - 1) ผู้กู้ได้ขยายกิจการ
 - 2) ผู้กู้ได้ทำกิจการด้วยเทคนิควิธีที่ดีขึ้น

(4) ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact) ได้แก่

- 1) ผู้กู้มีการพึ่งตนเอง
- 2) ผู้กู้มีศักยภาพในกิจการของตนเอง

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น ต้องประเมินทั้ง 2 หน่วยระบบ เพราะหน่วยระบบ A จะประสบผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับผลผลิตที่ได้จากหน่วยระบบ B คือ ถ้าหน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้ประสบผลสำเร็จ ผู้กู้ก็จะสามารถส่งเงินคืนได้ตามกำหนด ก่อให้เกิดเงินหมุนเวียนในหมู่บ้าน นั้นย่อมหมาความว่าหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ก็ประสบความสำเร็จด้วย ในทำนองเดียวกันถ้าหน่วยระบบ A มีการบริหารจัดการสรรเงินกู้อย่างเป็นธรรมและพิจารณาให้แก่ผู้กู้ที่มีความสามารถในการประกอบอาชีพที่ดี หน่วยระบบ B ก็จะประสบความสำเร็จด้วย

4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการประเมิน โครงการครั้งนี้มีหลายอย่างด้วยกัน ตามลักษณะข้อมูลที่ต้องการศึกษา ดังนี้

การสังเกต (Observation) เป็นเครื่องมือที่ต้องใช้ตัวบุคคลซึ่งในที่นี้ผู้เก็บข้อมูลเองทำหน้าที่ในการเฝ้าสังเกตพฤติกรรมของบุคคลซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างแล้วทำการจดบันทึกข้อมูลที่ได้ไว้ป้องกันการลืมสิ่งที่ได้จากการสังเกต ในการศึกษาเพื่อประเมิน โครงการฯนั้นนอกจากเป็นการสังเกตดังกล่าวแล้ว **การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)** คือผู้สังเกตได้เข้าไปร่วมอยู่ในกลุ่มผู้ถูกสังเกตด้วย มีการร่วมกระทำกิจกรรมด้วยกันและพยายามให้คนในชุมชนนั้นยอมรับว่าผู้สังเกตมีสถานภาพบางบทบาทเช่นเดียวกับคน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมได้แก่ การเข้าร่วมประชุมของกลุ่มผู้กู้ การประชุมสมาชิกกองทุน เป็นต้น ซึ่งจะมีการจดบันทึกข้อมูลไว้เช่นกัน

การสัมภาษณ์ (Interview) การสัมภาษณ์เป็นรูปแบบหนึ่งของการสนทนา แต่เป็นการสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมายตามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ โดยได้แจ้งผู้ถูกสัมภาษณ์ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ว่าต้องการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปใช้ทำอะไร และจะเกิดประโยชน์ในด้านใด สำหรับการประเมินโครงการฯครั้งนี้ได้ใช้การสัมภาษณ์ในหลายข้อมูลที่ต้องการศึกษา เช่น ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ความต้องการของชาวบ้าน ปัญหาการบริหารกองทุน ปัญหาในการประกอบอาชีพของผู้กู้ เป็นต้น

การจัดเวทีประชุมชาวบ้าน การจัดเวทีชาวบ้านเป็นเครื่องมือในการประเมินโครงการที่ต้องอาศัยการสังเกตและจดบันทึกข้อมูลร่วมด้วย เช่น การจัดเวทีกลุ่มผู้ดูแลอาสาชีพ การจัดเวทีสรุปบทเรียนชุมชน การจัดเวทีทำแผนแม่บทชุมชน ซึ่งการใช้เครื่องมือการจัดเวทีประชุมชาวบ้านจะทำให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ การรวมกลุ่มกันคิดและจัดทำทำให้เกิดกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นการประมวลความคิดจากชาวบ้านหรือผู้นำชุมชนตามแต่เวทีที่จัดประชุม การประเมินโครงการฯนี้ใช้การจัดเวทีชาวบ้าน เช่น การจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง การจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นต้น

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการประเมินโครงการได้เก็บรวบรวมตามแบบรายงานต่างๆ (บร.1-บร.12) จากทั้งแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งแบบ บร.1 – บร.12 นี้เป็นแบบรายงานที่กำหนดขึ้นโดยโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data Source) เป็นแหล่งข้อมูลที่ผู้ประเมินได้เลือกใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่มีผู้เก็บรวบรวมและสรุปผลไว้แล้ว สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนี้ มีการรวบรวมจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ เช่น ระเบียบกองทุนหมู่บ้าน ข้อมูล จปฐ. ประจำปี 2544 ข้อมูล กชช.2ค ประจำปี 2544 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 เป็นต้น

แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data Source) เป็นแหล่งข้อมูลที่ผู้ประเมินสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้โดยตรงจากกลุ่มเป้าหมายด้วยตนเอง โดยใช้ การสัมภาษณ์ การสังเกต การจัดเวทีชาวบ้าน เป็นต้น

การรวบรวมข้อมูลตามแบบ บร.1 – บร. 12 สามารถรวบรวมข้อมูลได้ดังนี้

- 1) แบบรายงาน บร.1 (แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้าน) รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร จปฐ. กชช.2ค และการสัมภาษณ์
- 2) แบบรายงาน บร.2 (แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์รายครัวเรือน และการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำ
- 3) แบบรายงาน บร.3 (แบบรายงานความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์กรรมการกองทุนหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน

- 4) แบบรายงาน บร.4 (แบบรายงานการปฏิบัติงานรายเดือน) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารกองทุนหมู่บ้านน้อย การสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุน
- 5) แบบรายงาน บร.5 (แบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) รวบรวมข้อมูลจากการจัดเวทีชาวบ้าน การสังเกต
- 6) แบบรายงาน บร.6 (แบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) รวบรวมข้อมูลจากการจัดเวทีชาวบ้าน การสังเกต
- 7) แบบรายงาน บร.7 (แบบรายงานผลการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์
- 8) แบบรายงาน บร.8 (โครงการเศรษฐกิจชุมชนหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของตำบลทุกชุด และการสัมภาษณ์
- 9) แบบรายงาน บร.9 (แบบบันทึกการสัมภาษณ์) รวบรวมข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์
- 10) แบบรายงาน บร.10 (แบบสรุปบทเรียนชุมชนหมู่บ้าน) รวบรวมข้อมูลจากการจัดเวทีชาวบ้าน การสังเกต
- 11) แบบรายงาน บร.11 (แบบศึกษาเจาะลึกรายกรณี) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารการขอกู้เงิน การสัมภาษณ์
- 12) แบบรายงาน บร.12 (การวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทชุมชน) รวบรวมข้อมูลจากการจัดเวทีชาวบ้าน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ การคำนวณค่าร้อยละ

การวิเคราะห์โดยไม่ใช้สถิติ ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์และการศึกษาเอกสารและข้อมูลที่มีการบันทึกไว้โดยการนำข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ มาตรวจสอบสังเคราะห์หาข้อสรุป

บทที่ 4

ผลการติดตามการประเมินโครงการ

ผลการติดตามการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ประกอบด้วย รายงานข้อมูลที่ได้ตามกรอบความคิดทฤษฎี ซีพีพี โมเดล (CIPP Model) และรายงานตาม วัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์แต่ละประการ ผลการติดตามการประเมินโครงการแบ่งเป็น แต่ละตอนดังนี้

1. ผลการประเมินบริบทชุมชน

1.1 บริบทระดับประเทศ

1.1.1 ความยากจนของประเทศ

ตัวเลข NPL ในช่วง 5 เดือนแรกของปี 2545 ยังเป็นภาวะที่ไม่นิ่ง โดยยอดคงค้าง NPL ระบบธนาคารไทย หลังจากที่ลดลงได้ในช่วง เดือนก.พ.-มี.ค. แต่ก็กลับมามีการเคลื่อนไหวใน ทิศทางที่เพิ่มขึ้นต่อเนื่องในช่วงอีก 2 เดือนถัดมา โดยในเดือนพ.ค. 2545 ยอดคงค้าง NPL ระบบ ธนาคารขยับเพิ่มสูงขึ้นอีกประมาณ 1.7 หมื่นลบ. จากเดือนก่อนหน้า มามีจำนวนเท่ากับ 4.72 แสน ล้านบาท ขณะที่สัดส่วนต่อสินเชื่อที่ปรับเพิ่มขึ้นจาก 11.47% เป็น 11.98% โดยเป็นที่น่าสังเกตว่า ยอดคงค้าง NPL ล่าสุด ณ สิ้นพ.ค. 2545 ของระบบธนาคารยังคงสูงกว่าโดยเปรียบเทียบกับยอด ณ สิ้นปี 2544 (ที่ระดับ 441,948 ลบ.)

อย่างไรก็ดี มองว่า ปัจจัยด้านการฟื้นตัวของเศรษฐกิจจะเป็นปัจจัยที่มีน้ำหนักสูงสุดในการ กำหนดความคืบหน้าในการจัดการปัญหา NPL โดยแม้ว่าการประกาศ GDP ไตรมาสแรกจะแสดง ให้เห็นถึงช่วงของการเริ่มฟื้นตัวของเศรษฐกิจ (เพิ่มจาก 2.1% ในไตรมาสก่อนหน้า เป็น 3.9%) ซึ่ง ทั้งปี 2545 ศูนย์วิจัยกสิกรไทย คาดว่า GDP จะเติบโตได้ 3-3.6% เทียบกับ 1.8% ในปี 2544 และเติบโต ได้ต่อเนื่องในปี 2546 ในอัตรา 3.6-3.8% ก็ตาม แต่ปัจจัยเสี่ยงต่อการฟื้นตัวของเศรษฐกิจที่ ประเทศยังคงต้องเผชิญ ทั้งในส่วนของปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในประเทศ นั้น ก็อาจส่งผลกระทบต่อ การจัดการปัญหา NPL และทำให้สถานการณ์ NPL มีโอกาสเบี่ยงเบน ไปจากเป้าหมายในกรณี ที่ดีที่สุดได้ด้วยเช่นกัน

นอกเหนือจาก ปัจจัยเสี่ยงภายนอกที่ต้องคำนึงถึง อันได้แก่ ปัญหาราคาน้ำมัน การฟื้นตัว ของเศรษฐกิจโลกที่อาจออกมาต่ำกว่าคาดแล้วนั้น ปัจจัยเสี่ยงภายในที่เห็นว่า อาจมีผลสำคัญต่อการ ฟื้นตัวของเศรษฐกิจ และต่อการคลี่คลายตัวของปัญหา NPL โดยตรงคงจะประกอบไปด้วยการ

กระตุ้นทางการคลังจากภาครัฐซึ่งคงจะลดบทบาทลง ตั้งแต่ช่วงครึ่งหลังของปี 2545 เป็นต้นไป ตามการปรับลดกรอบวงเงินงบประมาณรายจ่ายสำหรับปีงบประมาณ 2546 ลง รวมทั้งนโยบายอัตราดอกเบี้ย

1.1.2 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม

SMEs คือ ธุรกิจที่มีขนาดสินทรัพย์ถาวรไม่เกิน 200 ล้านบาท หรือมีการจ้างงานน้อยกว่า 200 คน SMEs จึงเป็นความหวังที่จะเป็นทางรอดอีกทางหนึ่งในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ ผลการประเมินผลพอสรุปได้ดังนี้ แหล่งเงินทุนของ SMEs ส่วนใหญ่ได้จากแหล่งเงินทุนภายนอกกิจการ โดยเฉพาะธนาคารพาณิชย์ มีสัดส่วนร้อยละ 44.7 รองลงมาคือ ญาติพี่น้อง ร้อยละ 24.9 สำหรับแหล่งเงินทุนภายในส่วนใหญ่เป็นเงินลงทุนส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 48.2 เงินทุนหมุนเวียน ส่วนใหญ่ได้จากธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 61.9 รองลงมาคือ บริษัท และบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม ร้อยละ 12.7 และร้อยละ 10.6 ตามลำดับ ขนาดของตัวอย่าง SMEs ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 75.6 สินทรัพย์ถาวรน้อยกว่า 50 ล้านบาท และร้อยละ 19.9 มีสินทรัพย์ 50-200 ล้านบาท ส่วนธุรกิจที่มีสินทรัพย์ถาวรมากกว่า 200 ล้านบาท มีเพียงร้อยละ 4.5 ซึ่งไม่นำมาประมวลผลในครั้งนี้

เครดิตทางการค้า ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการร้อยละ 47.4 ได้รับวงเงินเครดิตและผู้ประกอบการระยะเวลาลดลงจากเดิม ขณะเดียวกันผู้ประกอบการส่วนใหญ่ร้อยละ 54.1 ให้เครดิตวงเงิน และร้อยละ 44.5 ลดระยะเวลาการให้เครดิตแก่ลูกค้า ปัญหาด้านการเงินของ SMEs พบว่า SMEs ประสบปัญหามากกว่าหนึ่งอย่าง โดยปัญหาด้านการเงินที่สำคัญเรียงลำดับได้ดังนี้ รายได้ตกต่ำอันเนื่องจากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ คิดเป็นร้อยละ 69.4 รองลงมาคือ ปัญหาสถาบันการเงินไม่ปล่อยสินเชื่อ ร้อยละ 52.1 ขาดแหล่งเงินทุนหมุนเวียนร้อยละ 51.0 เรียกเก็บเงินจากลูกค้าได้ล่าช้า ร้อยละ 50.0 และต้นทุนวัตถุดิบมีราคาสูงขึ้น ร้อยละ 46.6 สำหรับปัญหาในการประกอบการด้านอื่น พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ที่ประสบมากที่สุด คือ ปัญหาด้านการตลาด คิดเป็นร้อยละ 68.1 การผลิต ร้อยละ 60.4 แรงงาน ร้อยละ 48.2 และการจัดการ ร้อยละ 39.4 นอกจากนี้เป็นปัญหาอื่น ๆ อีกร้อยละ 33.4 จากภาวะวิกฤตที่ผ่านมา SMEs มีการปรับตัวเพื่อแก้ไขปัญหาสภาพคล่องหลายวิธี ได้แก่ การขอเลื่อนกำหนดชำระหนี้ การใช้เงินสะสมของกิจการ และการกู้ยืมเงินจากเครือข่าย นอกจากนั้น ยังได้มีการปรับตัวในด้านการผลิตและการตลาด เช่น การชะลอการลงทุนออกไป การลดขนาดธุรกิจลง การเรียกเก็บเงินจากลูกค้าเร็วขึ้น ตลอดจนการลดปริมาณการสต็อกสินค้า ลดการจ้างงาน และลดการนำเข้าสินค้า เป็นต้น

ข้อเสนอแนะของ SMEs ร้อยละ 22.3 เสนอแนะให้ภาครัฐให้การสนับสนุนสภาพคล่อง รองลงมาคือ การให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษี ร้อยละ 28.5 ให้เกิดการปรับปรุงโครงสร้างหนี้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 22.2 และเสนอแนะด้านอื่น ๆ ได้แก่ ความจริงจังในการแก้ไขปัญหา การลดปัญหาการทุจริตในวงการราชการ การสร้างสาธารณูปโภคให้เพียงพอ การส่งเสริมให้เกิดการจ้างงานในท้องถิ่นเพิ่มขึ้น การแสวงหาตลาดใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น การติดตามประเมินผลผู้ประกอบการที่ทันต่อเหตุการณ์ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะของภาครัฐและภาคเอกชน มีความเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องการแก้ไขปัญหาสภาพคล่องของ SMEs หลายฝ่ายมีความเห็นว่าการแก้ไขปัญหายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยภาครัฐเสนอให้หาแนวทางการแก้ไขใหม่ รวมทั้งให้สถาบันการเงินพิจารณาการให้สินเชื่อเหมาะสมกับความเป็นไปได้ของธุรกิจเป็นสำคัญ ภาคเอกชนเห็นว่าควรให้สถาบันการเงินมีบทบาทสำคัญในการเป็นสถาบันหลักในการให้สินเชื่อ และภาครัฐทำหน้าที่เพิ่มรายจ่ายเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ

1.1.3 ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ

มูลค่าการนำเข้าและส่งออกสินค้าของประเทศในปี 2544 ปรากฏว่า มีเพียง 2 เดือนเท่านั้นที่ไทยประสบปัญหาขาดดุลการค้าคือ ช่วงเดือนมกราคมและเดือนกรกฎาคม แสดงให้เห็นถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง เนื่องจากค่าเงินบาทของไทยต่ำกว่าค่าเงินดอลลาร์มาก การส่งออกสินค้าในปริมาณมากก็จะส่งผลดีด้วยเพราะสามารถแลกเงินไทยได้มาก

1.1.4 สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

จากการที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สภาพัฒน์ฯ) ออกประกาศตัวเลข GDP หรือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศล่าสุด โดยระบุตัวเลข GDP ไตรมาสที่สี่ของปี 2543 มีอัตราการขยายตัว 3.1% และส่งผลให้อัตราการขยายตัวของปี 2543 ทั้งปีเท่ากับ 4.3% นั้น

ศูนย์วิจัยกสิกรไทยได้มีข้อสังเกต และวิเคราะห์แนวโน้มตัวเลขการขยายตัวของเศรษฐกิจในไตรมาสแรกของปี 2544 และคาดการณ์อัตราการขยายตัวของทั้งปี โดยระบุว่า แม้ว่าภาคเศรษฐกิจหลายภาค เช่นภาคอุตสาหกรรม การค้า โรงแรมและภัตตาคารมีอัตราการขยายตัวในไตรมาสสุดท้ายของปี 2543 ที่เพิ่มขึ้นจากในไตรมาสที่สาม แต่ก็พบว่าอัตราการขยายตัวในช่วงครึ่งหลังของปี 2543 นั้นชะลอตัวลงจากช่วงครึ่งแรกของปี และยังพบว่าภาคการก่อสร้างและภาคการเงิน ยังคงมีอัตราการขยายตัวติดลบ เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อนหน้า ทั้งนี้โดยมีตัวแปรที่น่าเป็นห่วง คือการส่งออก ซึ่งมีอัตราการขยายตัวที่ชะลอตัวลงอย่างชัดเจนในครึ่งหลังของปี และรายจ่ายเพื่อการลงทุน ซึ่งกลับหดตัวลงเมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน

สำหรับแนวโน้มการขยายตัวของเศรษฐกิจในปี 2544 นั้น มีประเด็นสำคัญๆ ดังนี้ จากการหดตัวของการส่งออกในเดือน มกราคมและกุมภาพันธ์ 2544 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน รวมทั้งจากการคาดการณ์ว่า เศรษฐกิจหลักๆ ของโลก เช่น สหรัฐฯกับญี่ปุ่น คงจะมีอัตราการขยายตัวที่ลดลงในช่วงครึ่งแรกของปี โดยเฉพาะในช่วง ไตรมาสแรก นั้น ทำให้คาดว่าตัวเลขการส่งออกของไทยในช่วงไตรมาสแรกปี 2544 อาจจะออกมาไม่ดีนัก โดยอาจจะมียัตราการขยายตัวต่ำมาก หรือไม่ขยายตัวเลย นอกจากนี้ ภาวะการชะลอตัวของการส่งออกดังกล่าว ยังอาจจะต่อเนื่องไปจนถึงไตรมาสที่สอง ตามการคาดการณ์ที่ว่าหากเศรษฐกิจสหรัฐจะฟื้นตัวก็คงจะเป็นในช่วงครึ่งหลังของปี

และเนื่องจากการค้าระหว่างประเทศ ยังคงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจไทย พิจารณาได้จากสัดส่วนของการส่งออกและการนำเข้าสินค้าและบริการต่อ GDP (ณ ราคาคงที่) ที่สูงถึงประมาณ 64% และ 47% ตามลำดับ ดังนั้น จึงคาดได้ว่าแนวโน้มการชะลอตัวของการส่งออก คงจะส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การลงทุนและการบริโภคของภาคเอกชน จะชะลอตัวลงตามการส่งออก

ดังนั้น ศูนย์วิจัยกสิกร ไทย จึงคาดว่าอัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยในช่วงไตรมาสแรก อาจจะอยู่ในช่วง -0.5 ถึง 1.0% ส่วน อัตราการขยายตัวของทั้งปี 2544 คงจะอยู่ในช่วง 3.0 ถึง 3.5% ภายใต้สมมุติฐานว่าเศรษฐกิจสหรัฐจะฟื้นตัวในช่วงไตรมาสที่สาม และเศรษฐกิจไทยก็อาจจะพลอยฟื้นตัวตามไปได้ด้วยในช่วงครึ่งหลังของปี (แต่ในทางตรงข้าม หากเศรษฐกิจสหรัฐไม่ฟื้น โอกาสที่การขยายตัวของทั้งปีจะลดลงไปต่ำกว่า 3.0% ก็จะมีค่อนข้างมาก)

รายงานการวิเคราะห์ของศูนย์วิจัยฯ กล่าวด้วยว่า เมื่อคำนึงถึงปัญหาเฉพาะหน้าในเรื่องการชะลอตัวของเศรษฐกิจข้างต้น ศูนย์ฯจึงเห็นด้วยกับแนวทางหลายอย่างที่รัฐบาลกำลังเร่งพิจารณา เพื่อที่จะกระตุ้นการฟื้นตัวของเศรษฐกิจ ได้แก่ การพิจารณาวงเงินงบประมาณขาดดุลสำหรับปีงบประมาณ 2545 ที่ตามกระแสข่าว อาจจะเพิ่มการขาดดุลของรัฐบาลและรัฐวิสาหกิจขึ้นเป็น 2.5-2.7% ของ GDP พร้อมทั้งคงจะมีการประกาศมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจชุดใหม่ออกมาเร็วๆ นี้ และการใช้มาตรการควบคุมการนำเข้า โดยให้รัฐวิสาหกิจและหน่วยงานของรัฐบาลพิจารณาทยอยหรือโครงการที่มีมูลค่าการนำเข้าสูง

ตลอดจนมาตรการทางสถาบันการเงิน โดยมาตรการหลักคงจะได้แก่ การจัดตั้ง TAMC ซึ่งน่าที่จะเป็นความคืบหน้าสำคัญของการแก้ปัญหา NPL ของสถาบันการเงินในระบบ ที่จะนำมาสู่การปรับลดอัตราดอกเบี้ย MLR ลงต่อไปได้ ทั้งนี้ ความรวดเร็วในการดำเนินการของรัฐบาลในเรื่องต่างๆ ดังกล่าวจะมีผลอย่างมาก ไม่เฉพาะแต่กับเม็ดเงินที่ไหลเข้าสู่ระบบเท่านั้น แต่

ยังมีผลต่อความเชื่อมั่นของภาคเอกชนด้วย โดยการเข้ามาแก้ไขและดำเนินการในเรื่องต่างๆ ได้อย่างทันเวลา ช่อมทำให้ประชาชนรู้สึกมั่นคง และมีความเชื่อมั่นมากกว่าการดำเนินการที่ล่าช้า

1.1.5 ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน

ครัวเรือนทุกภาคของประเทศมีรายได้โดยเฉลี่ยสูงกว่ารายจ่าย (รายจ่ายในที่นี้ ไม่รวมรายจ่ายที่เป็นการสะสมทุน เช่น การผ่อนชำระค่าซื้อบ้านและที่ดิน การซื้อทรัพย์สินมีค่าต่างๆ) ทั้งนี้ครัวเรือนในภาคต่าง ๆ มีสัดส่วนของรายจ่ายต่อรายได้อยู่ระหว่างร้อยละ 75.9 - 85.9 ของรายได้ของครัวเรือนในแต่ละภาค (ครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนสูงสุด ขณะที่ครัวเรือนในเขตกรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการมีสัดส่วนต่ำที่สุด)

สำหรับเรื่องหนี้สิน จำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนที่มีหนี้คิดเป็น 124,330 บาท สูงกว่าปี 2541 ร้อยละ 0.9 โดยครัวเรือนในภาคเหนือมีหนี้สินเพิ่มขึ้นสูงสุดเมื่อเทียบกับปี 2541 ในอัตราร้อยละถึง 17.6 รองลงมาเป็น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ในอัตราร้อยละ 9.6 และ 2.2 ตามลำดับ ขณะที่หนี้สินของครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ และภาคกลาง ลดลงในอัตราร้อยละ 1.4 และ 5.9 ตามลำดับ

1.1.6 บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท บางคนเรียกว่าความล่มสลายของท้องถิ่นชนบท

พลวัตการเปลี่ยนแปลงของชนบท

ชนบทกำลังเปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิมมาสู่การเกษตรแผนใหม่ การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นสาเหตุของการอพยพย้ายถิ่นจากไร่นามาสู่ชุมชนเมืองทั้งภายในและภายนอกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้อพยพบางคนถูกดึงดูดด้วยค่าจ้างในเมือง ที่สูงกว่าและสภาพการทำงานในเมืองที่ดีกว่า ในขณะที่บางคนต้องออกจากงานเพราะไร่นาถูกขายหรือถูกละทิ้ง

(ก) ที่ดินการเกษตรที่ไร้ความอุดมสมบูรณ์กำลังถูกละทิ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ดินที่ไม่สามารถปฏิรูปได้ การปฏิรูปที่ดินจะทำให้สามารถใช้เครื่องจักรกลการเกษตรสมัยใหม่ได้ ในขณะที่การรวมที่ทำกินให้เป็นผืนใหญ่เกิดได้เพราะครัวเรือนเกษตรที่มีรายได้ที่สามารถขยายที่ทำกินออกไป หรือเมื่อธุรกิจการเกษตรเจริญขึ้น (การทำงานกับสหกรณ์ของรัฐบาล หรือเอกชนจะช่วยให้เกษตรกรมีความรู้เรื่องการประหยัดขนาด และประสิทธิภาพของเครื่องจักรกลการเกษตร)

(ข) ในขณะเดียวกัน การบุกรุกพื้นที่ป่าผืนสุดท้ายของภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็กำลังอยู่ในระยะสุดท้าย เมื่อคนไร้บ้านและไร้งานหาทางออกด้วยการทำการเกษตรแบบไม่ยั่งยืน (Subsistence farming) ทั้งนี้มีป่าเสื่อมโทรมประมาณ 11,000 ตร.กม. ที่ปราศจากผู้ดูแลและยังไม่มีผู้จับจอง การถดถอยเข้าสู่การเกษตรแบบไม่ยั่งยืนนี้เป็นเพียงชั่วคราวเท่านั้น เพราะผู้บุกรุกส่วน

ใหญ่จะละทิ้งไร่นาเข้าสู่เมืองเมื่อสภาพเศรษฐกิจฟื้นตัว (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ซึ่งที่ดินขาดความอุดมสมบูรณ์) หรือปรับปรุงไร่นาและการผลิตเมื่อมีที่ดินมากขึ้น และได้ปรับปรุงให้ทันสมัยขึ้น เมื่อได้รับกรรมสิทธิ์ในที่ดิน

สมาชิกของครัวเรือนเกษตรที่เป็นหนุ่มสาวผู้ได้รับการศึกษาดีและมีความคล่องตัวจะอพยพเข้าสู่พื้นที่เมืองทั้งภายในและภายนอกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากถูกดึงดูดด้วยรายได้ต่อหัวในเมืองที่สูงกว่าถึง 5 เท่าตัว เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้จากภาคเกษตร คนจำนวนน้อยที่ได้รับการศึกษาดี ก็จะได้อาชีพที่มั่นคง ขณะที่ผู้ที่มีการศึกษาน้อยเพียง แค่ชั้นประถม จะหาได้เพียงงานชั่วคราวหรืองานตามฤดูกาล บางคราวเพียงแค่ 2-3 เดือน และมักจะกลับไปทำไร่นาในช่วงฤดูเก็บเกี่ยว ในขณะที่คนหนุ่มสาวและผู้อพยพที่มีการศึกษาดีจำนวนมากจะถูกดึงดูดด้วยอุตสาหกรรม การผลิต คบงานผู้สูงอายุจำนวนมากต้องเลิกการทำเกษตรเพราะอายุมาก ต้องขายหรือละทิ้งไร่นา (และละทิ้งความมั่นคงของการมีข้าวบริโภค) อพยพย้ายถิ่นไปอยู่กับลูกหลานในสลัมตามเมืองใหญ่ (ครัวเรือนเกษตรเหล่านั้นจะหลีกเลี่ยงการย้ายถิ่นที่อยู่ได้ หากมีบ้านและที่ดินประมาณ 6 ไร่จากที่ทำกินเดิม เพื่อทำการเกษตรและปลูกข้าวไว้กิน) ที่ซึ่งเศรษฐกิจนอกระบบ (Informal sector) ทำรายได้ต่อหัว (100 บาท/วัน) มากกว่าที่พวกเขาจะหาได้จากไร่นา

พลวัตการเปลี่ยนแปลงของเมือง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคมีความเป็นเมืองต่ำที่สุดในประเทศ แม้จะนำตัวเลขประชากรในพื้นที่เชื่อมต่อก่อนเขตเทศบาลมาคิดด้วยก็ตาม และยังมีปัญหาการใช้ตัวเลขทะเบียนราษฎร ซึ่งต่ำกว่าความเป็นจริง และทำให้ตัวเลขประชากรในพื้นที่เมืองต่ำกว่าความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ประชากรเมืองของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวน ประมาณ 3.4 ล้านคน หรือน้อยกว่า 18% ของประชากรทั้งภาค

อย่างไรก็ตาม ประชากรในพื้นที่เมืองของภาคตะวันออกเฉียงเหนือกำลังขยายตัวในระดับสูง คือ ประมาณ 2 เท่าของพื้นที่เมืองส่วนอื่นของประเทศ (5% ต่อปี เทียบกับ 3% ต่อปี) (รวมทั้งพื้นที่ภาคมหานครและเขตเชื่อมต่อ) ทั้งหมดนี้เป็นผลมาจากการอพยพย้ายถิ่น คาดว่าประชากรเมืองของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีจำนวน 5.8 ล้านคน ในปี 2548 หรือเพิ่มขึ้น 2.4 ล้านคน ใน 10 ปีระหว่าง 2548-2558 คาดว่าจะมีประชากรเพิ่มขึ้นอีก 2.2 ล้านคน หากการประมาณการนี้เป็นจริง ประชากรเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 28% ของประชากรทั้งหมดในปี 2548 และเป็น 37% ของประชากรทั้งหมดในปี 2558

พื้นที่เมืองกำลังขยายตัวอย่างกว้างขวางและรวดเร็วออกสู่พื้นที่ชนบทรอบด้าน ทำให้อัตราการขยายตัวของพื้นที่สูงกว่าการขยายตัวของประชากร (ประมาณ 80% ของการขยายตัวของเมือง

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกิดนอกเขตเทศบาล) ผลก็คือ ความหนาแน่นสุทธิในเมืองลดลงตัวอย่างเช่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แม้ประชากรในเขตเมืองจะขยายตัวในอัตรา 5% ต่อปี แต่การขยายตัวในเชิงพื้นที่อาจเพิ่มถึงอัตรา 10% ต่อปี และการพัฒนาตามแนวถนนที่เกิดขึ้นทั่วไป ก็ทำให้เมืองขยายตัวออกตามแนวแกนรัศมี และทำให้พื้นที่ระหว่างนั้นไม่ได้รับการพัฒนา

ผลที่เชื่อมโยงกับการปรับเปลี่ยนของชนบทสู่เมือง คือ เมื่อพื้นที่เมืองที่แท้จริงตามไหลกว้างขวางออกนอกเขตเทศบาล นั้นหมายความว่าประชากรที่อพยพเข้ามาจำนวนอาศัยในเขต อบต. รอบนอกเขตเทศบาลและกิจกรรมใหม่ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรงงานอุตสาหกรรม นิคมอุตสาหกรรม สถาบันของทางราชการ และกิจการพาณิชย์ ต่างตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลทั้งสิ้น

ผู้อพยพเข้าเมืองส่วนใหญ่มีฐานะยากจน มีความทะเยอทะยาน เป็นคนหนุ่มสาว และมีการศึกษาดี ต่างจากผู้คนวัยเดียวกันที่ยังอาศัยอยู่ในชนบท อย่างไรก็ตามวิกฤตเศรษฐกิจช่วงที่ผ่านมา ประกอบกับอัตราการอพยพระดับสูงเพราะกระบวนการเปลี่ยนของชนบทสู่เมือง ทำให้มีสัดส่วนขนาดใหญ่เกิดขึ้นในเมืองมากขึ้น สภาพนี้เกิดขึ้นเพราะแรงงานในเมืองมีมากกว่าตำแหน่งงานที่มีให้ทำ

พลังผลักดัน

มีพลังสำคัญ 5 ประการ ในการเปลี่ยนแปลงของชนบท ได้แก่ เศรษฐกิจและสังคม สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี สำหรับด้านเศรษฐกิจและสังคมมีแรงผลักดัน 2 ประการ คือ (i) สัดส่วนเปรียบเทียบของรายได้ต่อหัวในเขตเมืองที่สูงกว่ารายได้ต่อหัวในเขตชนบท (ภาคเกษตร) และ (ii) ระดับการศึกษาต่ำของคนชนบท ในด้านสิ่งแวดล้อมพลังผลักดัน คือ มีที่ดินว่างเปล่าให้จับจองน้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ดินที่มีการชลประทานและมีน้ำพอใช้ตลอดปี ปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดของการเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ ภูมิอากาศ (มีปริมาณน้ำฝนน้อยและมีฝนตกไม่สม่ำเสมอ) มีเพียง 15% ของที่ทำกินในภาคนี้ที่มีระบบการชลประทานที่มีประสิทธิภาพ) ในส่วนของพลังผลักดันทางเทคโนโลยี คือ การปรับปรุงพันธุ์พืชและการจัดการไร่นา

พลังผลักดันที่สำคัญ คือ ด้านเศรษฐกิจ : รายได้ต่อหัวต่อปีของคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีค่า 5,900 บาท ตัวเลขมาจากประมาณการรายได้ประชาชาติสาขาเกษตรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 73,660 ล้านบาท หาดด้วยจำนวนคน 12.5 ล้านคน (ตัวเลขนี้สอดคล้องกับรายได้ของครัวเรือนเกษตรจากไร่นาที่มีเอกสารสิทธิ์ปีละ 31,191 บาท) ในขณะที่รายได้ต่อคนต่อปีของคนเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นจำนวน 150,000 บาท หรือคิดเป็น 25 เท่า ของรายได้จากการเกษตร หรือ 10 เท่า ของรายได้ต่อหัวทั้งหมดของคนชนบท

1.1.7 ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าต่างประเทศ

เมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเมื่อเศรษฐกิจโลกเข้าสู่ภาวะถดถอย แต่ละประชาชาติก็ตื่นตระหนกและรีบหนีไปสู่นโยบายการกีดกันทางเชื้อชาติและการค้า ดังเช่นที่เคยเกิดขึ้นเมื่อเศรษฐกิจโลกตกต่ำใน พ.ศ.2472 จนเป็นสาเหตุนำไปสู่สงครามโลกครั้งที่สอง

อย่างไรก็ตาม หากเกิดเศรษฐกิจโลกตกต่ำจริง แต่ในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปมาก ไม่เหมือนเมื่อครั้งก่อนสงครามโลกครั้งที่สองหลายประการ ดังนั้นชาตินิยมที่หากจะเกิดขึ้น ก็มีลักษณะซับซ้อนและหลากหลายกว่าเดิม สภาพแวดล้อมซึ่งเปลี่ยนไปที่สำคัญได้แก่ 1) เกิดประชาชาติขึ้นมากมายในปัจจุบัน จำนวนไม่น้อยหลุดพ้นจากการเป็นอาณานิคมและกึ่งอาณานิคม ประชาชาติเหล่านี้ยังจับกลุ่มรวมตัวกันในเขตภูมิภาคต่างๆ 2) เกิดลักษณะพึ่งพากันระหว่างประชาชาติสูงขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของการค้าโลก ตลาดเงิน ตลาดทุน และการลงทุนข้ามชาติ 3) การเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เรียกร้องให้มีความร่วมมือระหว่างชาติเพื่อแก้ไข 4) การเกิดขึ้นของขบวนการประชาสังคมโลก อันประกอบด้วยองค์กรพัฒนาเอกชนหรือเอ็นจีโอและองค์กรประชาชน สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปนี้อาจทำให้ความรุนแรงของชาตินิยมแบบเดิมลดลง

นับแต่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจใหญ่ ในประเทศไทยได้มีกระแสชาตินิยมทางเศรษฐกิจเกิดขึ้น บางทีเรียกว่าชาตินิยมใหม่ กระแสนี้เติบโตได้ค่อนข้างช้า เนื่องจากอิทธิพลแทรกซึมของกลุ่มทุนโลก และการผูกพันกับตลาดโลกอย่างสูง แต่ก็ได้รับการหล่อเลี้ยงจากการยึดถือของวิกฤติ จนกระทั่งเริ่มมีบทบาททางการเมืองชัดเจน กระแสชาตินิยมใหม่ของไทยในปัจจุบัน ที่แสดงออกสำคัญได้แก่ การนิยมไทย การพึ่งตนเอง การเปิดประเทศเสรีแบบมี “กั๊กคัก” และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การมีส่วนร่วมและชุมชนเข้มแข็ง การปรับตัวเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน

1.2 บริบทระดับท้องถิ่น

1.1.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

พื้นที่บริเวณบ้านน้อยปัจจุบัน ในอดีตเคยเป็นป่า และเป็นพื้นที่เพาะปลูกของชาวบ้านในบ้านกล้วย และบ้านบุกระถินซึ่งเป็นบ้านที่อยู่ใกล้เคียง พืชที่ปลูกในช่วงนั้นเป็นพวกไร่ เช่น พริก มะเขือ ถั่ว โดยอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติจากหนองกรันงา ต่อมาเมื่อชาวบ้านเข้ามาตั้งถิ่นฐานจึงได้ชื่อว่า บ้านน้อย เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่มีจำนวนครัวเรือนน้อยหลังและมีพื้นที่ไม่มากนัก บ้านน้อยได้เริ่มก่อตั้งมาเมื่อปี 2465 หรือประมาณ 80 ปีมาแล้ว

การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวบ้านเริ่มจากการเข้ามาทำมาหากินก่อน จากนั้นจึงเริ่มมีชาวบ้านเข้ามาสร้างที่อยู่อาศัยบนพื้นที่ทำกินของตน คนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งหมู่บ้านช่วงแรกส่วนใหญ่จะมาเป็นครอบครัวในลักษณะการแยกเรือนได้แก่

นายโต เบี้ยคขุนทด

นายปลั่ง นางทอง นพพลกรัง

นายอ่อน นางเอียง ขอนพุดชา

นายเจ๊ก นางน้อย ศรีขุนทด

หลังจากการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวบ้านกลุ่มแรกที่เป็นลักษณะการมาตั้งครอบครัวใหม่ หลังจากนั้นได้มีชาวบ้านจากบ้านบุกระดิน และจากบ้านกล้วยอพยพเข้ามาเพิ่มหลายครอบครัว เนื่องจากหมู่บ้านดังกล่าวเริ่มมีประชากรหนาแน่นขึ้นประกอบกับพื้นที่บ้านน้อยในปัจจุบันก็เป็นพื้นที่เพาะปลูกของชาวบ้านทั้งสองหมู่บ้านอยู่แล้วทำให้การแยกครอบครัวออกมา มีลักษณะเป็นการเข้ามาอยู่ใกล้ที่ทำกินเพื่อความสะดวกในการทำมาหากินและไม่ต้องอยู่อย่างแออัดกับครอบครัวเดิม

1.1.2 สภาพปัจจุบัน

ลักษณะโดยทั่วไปของหมู่บ้านน้อยจากอดีตถึงในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตในหลายด้าน ทั้งทางด้านประชากร และระบบสาธารณูปโภคดังนี้

1) ทำเลที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อ

บ้านน้อย อยู่ห่างจากอำเภอเมืองไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือเป็นระยะทาง 15 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านและตำบลอื่นดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านบุกระดิน

ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านละลมเหนือ

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ บ้านกล้วย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลพลกรัง

2) สภาพที่ดิน

ลักษณะพื้นที่เป็นที่โคก ดินบริเวณที่ตั้งบ้านเรือนเป็นดินร่วนปนทราย ส่วนบริเวณทุ่งนาส่วนใหญ่เป็นดินเหนียว

3) ป่าไม้และพื้นที่สาธารณะ

ปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ในหมู่บ้านไม่มี มีพื้นที่สาธารณะคือสระน้ำสาธารณะประจำหมู่บ้าน

4) แหล่งน้ำที่สำคัญของชุมชน

แหล่งน้ำที่สำคัญของหมู่บ้านอยู่ทางทิศใต้ เป็นสระน้ำสาธารณะของหมู่บ้าน จำนวน 1 สระ และมีคลองชลประทาน ซึ่งทั้งสระและคลองชลประทานสามารถใช้น้ำได้ตลอดปี และโดยส่วนใหญ่จะใช้เพื่อการเกษตร

5) ระบบสาธารณูปโภค

ระบบสาธารณูปโภคในหมู่บ้านทั้งถนน ไฟฟ้า ประปา และโทรศัพท์ได้มีการเปลี่ยนแปลงต่อเนื่องมาเป็นลำดับ ดังนี้

ถนน แต่เดิมถนนเมื่อเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านมีสภาพเป็นทางเกวียน และได้เปลี่ยนมาเป็นถนนลูกรัง เมื่อ พ.ศ. 2525 โดยถนนรอบหมู่บ้านนี้มีระยะทางยาวประมาณ 2 กิโลเมตร จากนั้นเปลี่ยนมาเป็นถนนคอนกรีตเพียงบางส่วนยาว 300 เมตร เมื่อปี พ.ศ.2542

ไฟฟ้า ในหมู่บ้านเข้ามาเมื่อ พ.ศ. 2538 ปัจจุบันทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้

ประปา ในหมู่บ้านใช้น้ำประปาของตำบล ซึ่งเป็นประปาที่สูบจากบ่อน้ำสาธารณะของตำบลคือ บึงสาติ โดยได้จัดทำระบบประปาเมื่อปี 2531 ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้น้ำประปา และเสียค่าน้ำในราคาหน่วยละ 5 บาท

โทรศัพท์ สาธารณะในหมู่บ้าน ไม่มี แต่ใช้โทรศัพท์สาธารณะร่วมกับหมู่บ้านใกล้เคียง และชาวบ้านมีโทรศัพท์บ้านใช้จำนวน 5 หลัง

6) ประชากร

ปัจจุบันหมู่บ้านนี้มีครัวเรือนทั้งสิ้น 50 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 201 คน ชาย 93 คน หญิง 108 คน โดยมีประชากรวัยต่างๆ ดังนี้

ประชากรวัย 1 วัน-3ปีเต็ม	จำนวน 13	คน
3ปี 1วัน-6ปีเต็ม	จำนวน 12	คน
6ปี 1วัน-12ปีเต็ม	จำนวน 24	คน
12ปี 1วัน-14ปีเต็ม	จำนวน 8	คน
14ปี 1วัน-18ปีเต็ม	จำนวน 11	คน
18ปี 1วัน-50ปีเต็ม	จำนวน 96	คน
50ปี 1วัน-60ปีเต็ม	จำนวน 15	คน
60ปี 1วันขึ้นไป	จำนวน 22	คน

7) โรงเรียนและการศึกษา

ชาวบ้านส่วนใหญ่จะส่งบุตรหลานไปศึกษาในระดับประถมที่ โรงเรียนบึงสาตี ตั้งอยู่ในตำบลพุดซา และไปศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนโคราชพิทยาคมตั้งอยู่ในตำบลในเมือง และโรงเรียนพุดซาพิทยาคม ตั้งอยู่ที่ตำบลพุดซา

โดยมีสมาชิกในหมู่บ้านที่ไปศึกษานอกหมู่บ้านดังนี้

ระดับประถมศึกษา 22 คน

ระดับมัธยมศึกษา 8 คน

นักศึกษาผู้ใหญ่ 3 คน

สูงกว่าระดับมัธยมศึกษา 3 คน

8) สุขภาพอนามัย

ชาวบ้านน้อยใช้บริการสาธารณสุขที่สถานีอนามัยพุดซา ตั้งอยู่ที่บ้านตะโก ตำบลพุดซา และมี อสม.ประจำคุ้มต่างๆคุ้มละ 1 คน จำนวน 6 คุ้มดังนี้

คุ้มที่ 1 นางจันทร์ดา ดั่งขุนทด

คุ้มที่ 2 นางตี๋ม รัตนพันธ์

คุ้มที่ 3 นางดาว เกษพุดซา

คุ้มที่ 4 นางจตุ นพพลกรัง

คุ้มที่ 5 นางจำรัส ชูพุดซา

คุ้มที่ 6 นางสาวภี กิ่งพุดซา

อสม. จะมีครัวเรือนตั้งอยู่ในคุ้มที่รับชาวบ้านคอยประสานงานข่าวสารการบริการสาธารณสุขเป็นผู้ดูแลด้านสุขภาพอนามัยในคุ้มของตน ส่วนการเข้ามาบริการของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบลจะมีเป็นประจำเพื่อบริการด้านสุขภาพอนามัยให้ชาวบ้าน อสม.ประจำคุ้มจะเป็นผู้แจ้งข่าวและให้มารวมกันที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน

1.1.3 ด้านเศรษฐกิจทั้งหมู่บ้าน

ชาวบ้านส่วนใหญ่ในหมู่บ้านน้อยประกอบอาชีพทางการเกษตรและส่วนมากจะทำนา ร่วมกับการปลูกผักขาย หรือปลูกผักขายอย่างเดียว ทำให้ต้องเสี่ยงกับภาวะสินค้าการเกษตรผันผวนซึ่งจะทำให้ราคาผลผลิตตกต่ำ ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรส่วนใหญ่จึงเป็นผู้ที่มีรายได้ต่ำคือ ประมาณ 20,000-30,000 บาทต่อปี นอกจากกลุ่มอาชีพทางการเกษตรแล้วยังมีอาชีพอื่นอีก คือ รับจ้าง รับราชการ ค้าขาย ชาวบ้านกลุ่มนี้จะมีรายได้ต่อปีในช่วง 50,000 ถึง 100,000 บาทต่อปี แต่โดยส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรจะมีคนในครัวเรือนที่ไปประกอบอาชีพอื่น ๆ อีกทำให้มีรายได้รวมทั้งครัวเรือนเพิ่มขึ้น ดังนี้

1) มีพื้นที่ทำการเกษตร 131 ไร่ เป็นที่นา 114 ไร่ เป็นที่สวน 10 ไร่ และเป็นพื้นที่ ปลูกพืชไร่ 7 ไร่

2) มีผลผลิตทำนาทั้งหมดบ้านปีละ 51.3 เกวียน ขายไปจำนวน 300 กิโลกรัม เก็บไว้รับประทาน 51,000 กิโลกรัม

3) มีผลผลิตจากการเกษตรดังนี้

ผลผลิตจากการทำสวนผัก จำนวน 5 ครอบครั้ว

คิดเป็นรายได้รวมประมาณ 100,000 บาท/ปี

ผลผลิตจากไร่มันสำปะหลัง จำนวน 2 ครอบครั้ว

คิดเป็นรายได้รวมประมาณ 35,000 บาท/ปี

ผลผลิตจากการเลี้ยงสัตว์ จำนวน 7 ครอบครั้ว

คิดเป็นรายได้รวมประมาณ 140,000 บาท/ปี

การประกอบอาชีพ

มีอาชีพทำนา 39 ครอบครั้ว รับราชการ 5 ครอบครั้ว

ค้าขาย 4 ครอบครั้ว รับจ้าง 6 ครอบครั้ว

อาชีพทำสวน 4 ครอบครั้ว

รายได้ รายได้ของประชาชนในหมู่บ้านต่อปีในแต่ละครอบครั้ว โดยสรุปรวมทั้งหมู่บ้านประมาณ

10,000-20,000 บาท จำนวน 4 ครอบครั้ว

20,001-30,000 บาท จำนวน 39 ครอบครั้ว

30,001-50,000 บาท จำนวน 3 ครอบครั้ว

50,001-1,000,000 บาท จำนวน 4 ครอบครั้ว

องค์กรชุมชน

1) กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ก่อตั้งเมื่อปี 2540 ปัจจุบันมีทุน 83,900 บาท

2) กลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรี ก่อตั้งเมื่อปี 2540 ปัจจุบันมีทุน 53,795 บาท

3) กลุ่มกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ ก่อตั้งเมื่อปี 2538 ปัจจุบันมีทุน 8,000 บาท

4) กลุ่มส่งเสริมอาชีพเกษตรกร ก่อตั้งเมื่อปี 2544 ปัจจุบันมีทุน 100,000 บาท

5) กลุ่มกองทุนเงินสงเคราะห์หมู่บ้าน ก่อตั้งเมื่อปี 2543 ปัจจุบันมีทุนจำนวน 57,600 บาท

1.1.4 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ชาวบ้านน้อยนับถือศาสนาพุทธ และไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่วัดบ้านกล้วย ซึ่งวัดนี้จะใช้ร่วมกัน 4 หมู่บ้านคือ บ้านกล้วย บ้านบุกระถิน บ้านน้อย และบ้านตะโก มีผู้นำทางศาสนาที่ชาวบ้านให้ความเคารพคือ นายทุเรียน เกษพุดชา และนายสินวล อิ่มสันเทียะ

ประเพณีและงานบุญที่สำคัญในรอบหนึ่งปีคือ

เดือน มกราคม	ทำบุญประเพณี ขึ้นปีใหม่
เดือน กุมภาพันธ์	ทำบุญประเพณี วันมาฆบูชา และทอดผ้าป่า
เดือน เมษายน	ทำบุญประเพณี วันสงกรานต์
เดือน พฤษภาคม	ทำบุญประเพณี วิสาขบูชา
เดือน กรกฎาคม	ทำบุญประเพณี เข้าพรรษา
เดือน สิงหาคม	ทำบุญประเพณี วันแม่แห่งชาติ
เดือน ตุลาคม	ทำบุญประเพณี ทอดกฐิน
เดือน พฤศจิกายน	ทำบุญประเพณี วันลอยกระทง
เดือน ธันวาคม	ทำบุญประเพณี วันพ่อแห่งชาติ และวันส่งท้ายปีเก่า

เครือญาติ

ระบบเครือญาติส่วนใหญ่จะเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว คือมีการอยู่อาศัยกันแค่ พ่อแม่ ลูก แต่ก็จะมีครอบครัวของ ปู่ ย่า ตา ยาย อาศัยอยู่อีกครอบครัวหนึ่งเป็นครอบครัวขยายอยู่ในบริเวณ ใกล้เคียง นั่นคือบริเวณบ้านโดยรอบจะเป็นการอยู่อาศัยของญาติพี่น้องแทบทั้งสิ้น

ผู้นำและการเมืองการปกครอง

ผู้นำในหมู่บ้านอย่างเป็นทางการคือกรรมการหมู่บ้านหมู่บ้าน และอย่างไม่เป็นทางการก็จะเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านที่มีคนเคารพนับถือ เช่น ผู้นำทางศาสนา ผู้นำในการพัฒนาหมู่บ้าน เป็นต้น

คณะกรรมการหมู่บ้าน

1. นายอง รัตนพันธ์	การศึกษาสูงสุด ป.4 (ผู้ใหญ่บ้าน)
2. นายจร ศรีขุนทด	การศึกษาสูงสุด ป.4 (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน)
3. นายสัญญา เกษพุดชา	การศึกษาสูงสุด ม.6 (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน)
4. นางปิ่นแก้ว นมขุนทด	การศึกษาสูงสุด ม.6
5. นางคิม รัตนพันธ์	การศึกษาสูงสุด ป.4
6. นางเสนาะ รัตนพันธ์	การศึกษาสูงสุด ม.3
7. นายสุนทร ก้อนกระสัง	การศึกษาสูงสุด ป.4

8. นายสุเทพ บุญเรือง	การศึกษาศึกษาสูงสุด ปวช.
9. นายทิวเรียม เกษพฤฒา	การศึกษาศึกษาสูงสุด ป.4
10. นางจันทร์ดา คั่งขุนทด	การศึกษาศึกษาสูงสุด ม.6
11. นายสมาน แสงสุข	การศึกษาศึกษาสูงสุด ป.4

สมาชิก อบต. ในหมู่บ้านคือ

1. นายสุนทร รัตนาพันธ์	การศึกษาศึกษาสูงสุด ม.6
2. นางปิ่นแก้ว นมขุนทด	การศึกษาศึกษาสูงสุด ม.6

2 ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

ผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองโดยภาพรวม มีดังนี้

2.1 ผลการประเมินหน่วยระบบ A

2.1.1 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A พบว่า

- 1) นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จากการสัมภาษณ์และจัดเวทีชาวบ้านพบว่า ในช่วงแรกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจะเข้าใจระเบียบกองทุนหมู่บ้านได้ดี ในขณะที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ค่อยเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านมากนัก โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับระเบียบของกองทุนสมาชิกโดยทั่วไปจะไม่ค่อยทราบรายละเอียด แต่ปัจจุบันชาวบ้านมีความเข้าใจมากขึ้น
- 2) เงิน 1 ล้านบาท กองทุนหมู่บ้านน้อยได้รับเงินโอนจากบัญชีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติเข้าบัญชีกองทุนหมู่บ้านน้อย ซึ่งเป็นบัญชีธนาคารออมสิน เลขที่ 06-4310-20-098510-5 สาขามุขมนตรี เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2544 และได้จัดสรรให้กู้แก่สมาชิกที่ขอกู้เพื่อการพัฒนาอาชีพจำนวน 32 ราย เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 995,000 บาท คงเหลือเงินในบัญชี 5,000 บาท จากเงินที่เหลือเพียง 5,000 บาทนี้ ทำให้กองทุนฯไม่สามารถจัดสรรเงินให้แก่สมาชิกที่ต้องการขอกู้เพิ่มเติมได้อีก แม้แต่สมาชิกที่มีเหตุฉุกเฉินหรือจำเป็นเร่งด่วนเพราะไม่สามารถจัดสรรได้อย่างทั่วถึง ปัจจุบันกองทุนหมู่บ้านน้อยมีบัญชีเงินสะสมของกองทุนซึ่งเป็นเงินที่ได้จากเงินออมและเงินทุนจากสมาชิก เลขที่ 06-4310-20-098511-4 เป็นบัญชีธนาคารและสาขาเดียวกับบัญชีเงินล้าน ปัจจุบันมีเงินสะสม 12,050 บาท และบัญชีนี้ยังไม่มีการจัดสรรเงินกู้แก่สมาชิก

- 3) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ในช่วงแรกกรรมการกองทุนยังไม่ค่อยเข้าใจในระเบียบมากนักแต่ปัจจุบันเข้าใจมากขึ้น คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านน้อย ได้จากการร่วมเสนอชื่อของชาวบ้านที่เข้าร่วมประชาคมจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านน้อย เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2544 โดยการที่มีผู้เสนอชื่อบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์การทำงานต่างๆในหมู่บ้าน และเป็นคนดี อีกทั้งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด ผู้ที่ถูกเสนอชื่อและได้รับการลงคะแนนเสียงเกิน 1 เสียงถือว่าได้ผ่านการคัดเลือกเป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านน้อย การลงมติเป็นไปอย่างเอกฉันท์ ได้คณะกรรมการในสัดส่วน ชาย 8 คน หญิง 7 คน รวม 15 คน และผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษาจำนวน 8 ท่าน ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อคณะกรรมการประจำกองทุนหมู่บ้านน้อย

ตำแหน่ง	ชื่อ-นามสกุล	อายุ (ปี)	การศึกษา	อาชีพ	รายได้ต่อปี (บาท)	ประสบการณ์
1. ประธาน	นายยง รัตนพันธ์	55	ป.4	ค้าขาย	70,000	ประธานฅาปนกิจสงเคราะห์หมู่บ้าน
2.รองประธาน	นางปิ่นแก้ว นมขุนทด	43	ม.6	ทำนา	40,000	ประธานเงินออมทรัพย์หมู่บ้าน
3. เลขานุ-การ	นางจันทรา ตั้งขุนทด	38	มศ.5	แม่-บ้าน	72,000	เลขานุการเงินสัจจะออมทรัพย์หมู่บ้าน
4. เกร์ญญิก	นายบุญเสนอ อิ่มสันเทียะ	36	ม.6	ลูกจ้าง	36,000	การเงิน, การเก็บรักษาเงินกองทุนหมู่บ้าน
5. กรรมการ	นายอนงค์ นพพลกรัง	39	ป.7	รับจ้าง	60,000	กรรมการจัดเก็บเงินฅาปนกิจสงเคราะห์ประจำหมู่บ้าน
6. กรรมการ	นางดาว เกษพุดชา	30	ป.6	ทำนา	30,000	กรรมการออมทรัพย์หมู่บ้าน
7. กรรมการ	นายสมาน แสงสุข	46	ป.4	รับจ้าง	50,000	กรรมการหมู่บ้าน
8. กรรมการ	นายหนู ฉิมสันเทียะ	31	ป.6	รับจ้าง	20,000	ประธานกลุ่มเยาวชนประจำหมู่บ้าน
9. กรรมการ	นายสุนทร ก้อนกระสังข์	46	ป.4	ทำนา	30,000	กรรมการหมู่บ้าน
10. กรรมการ	นายสิทธิ์ จีพันดุง	38	ป.4	รับจ้าง	60,000	กรรมการ อช.หมู่บ้าน
11. กรรมการ	นายเย็น แก้วพลกรัง	37	ป.4	รับจ้าง	30,000	กรรมการกลุ่มเยาวชนประจำหมู่บ้าน

ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อคณะกรรมการประจำกองทุนหมู่บ้านน้อย (ต่อ)

ตำแหน่ง	ชื่อ-นามสกุล	อายุ (ปี)	การศึกษา	อาชีพ	รายได้ต่อปี (บาท)	ประสบการณ์
12.กรรมการ	นางบำรุง ทรัพย์สูงเนิน	36	ป.4	ทำนา	30,000	อ.ส.ม. ประจำหมู่บ้าน
13. กรรมการ	นางอำภย บุญเรือง	31	ม.3	รับจ้าง	30,000	กรรมการพัฒนาสตรี ประจำหมู่บ้าน
14. กรรมการ	นางสุนทร เนตรพุดชา	43	ป.4	รับจ้าง	40,000	กรรมการหมู่บ้าน
15. กรรมการ	นางสาวละมุด ท่วมพุดชา	39	ป.4	รับจ้าง	40,000	กรรมการหมู่บ้าน

นอกจากนี้ได้เลือกผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษา รวม 8 ท่านคือ

ตารางที่ 2 แสดงรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษาของกองทุนหมู่บ้านน้อย

ตำแหน่ง	ชื่อ-นามสกุล	อายุ (ปี)	การศึกษา	อาชีพ	รายได้ต่อปี(บาท)	ประสบการณ์
1. ผู้ทรงคุณวุฒิ	นายตี๋นวล อิ่มตันเทียะ	72	ป.4	ทำสวน	15,000	ผู้นำทางศาสนา
2. ผู้ทรงคุณวุฒิ	นายทุเรียน เกษพุดชา	72	ป.4	ทำสวน	20,000	ผู้นำทางศาสนา
3. ผู้ทรงคุณวุฒิ	นายไม นุพลกรัง	62	ป.4	ธุรกิจส่วนตัว	60,000	กรรมหมู่บ้าน
4. ผู้ทรงคุณวุฒิ	นายมี้ง ขอดพุดชา	62	ป.4	ทำนา	30,000	ผู้นำในการพัฒนาหมู่บ้าน
5. ที่ปรึกษา	นายจร ศรีขุนทด	55	ป.4	ทำนา	30,000	-
6. ที่ปรึกษา	นายสัญญา เกษพุดชา	31	ม.6	ทำนา	30,000	-
7. ที่ปรึกษา	นายสุคร ศรีขุนทด	58	ป.4	ทำนา	25,000	-
8. ที่ปรึกษา	นายทองแถม นมขุนทด	46	ป.ตรี	รับราชการครู	216,000	ผู้ตรวจสอบบัญชี ออมทรัพย์หมู่บ้าน

เมื่อกรรมการดำรงตำแหน่งครบหนึ่งปี ได้มีการเรียกประชุมสมาชิกเพื่อให้กรรมการจับฉลากออกครั้งหนึ่งแล้วเลือกตั้งเพิ่ม เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2544 ได้คณะกรรมการชุดเดิมและดำรงตำแหน่งเช่นเดิมดังกล่าว

- 4) ผู้สมัครขอกู้ ผู้สมัครขอกู้เงินมีทั้งสิ้น 32 ราย เป็นผู้ขอกู้เพื่อการพัฒนาอาชีพ ทั้ง 32 ราย ผู้ที่ขอกู้เกิน 20,000 บาท แต่ไม่เกิน 50,000 บาทมีทั้งสิ้น 18 ราย ที่ประชุมได้พิจารณาให้ทั้ง 18 ราย สามารถกู้เงินได้ตามจำนวนที่ขอกู้ ส่วนที่เหลืออีก 14 รายกรรมการได้พิจารณาวางเงินให้ตามความเหมาะสม

2.1.2 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ A

- 1) กระบวนการคัดเลือกผู้กู้ของกองทุนพบว่า ในการคัดเลือกผู้กู้จะพิจารณาจากผู้ขอกู้ในหลายอาชีพ สำหรับผู้ขอกู้ของหมู่บ้านน้อยมีทั้งหมด 32 ราย ทุกรายยื่นคำขอกู้เพื่อนำเงินไปเป็นทุนในการพัฒนาอาชีพ ผ่านการพิจารณาให้กู้ทั้ง 32 ราย มีอาชีพที่แตกต่างกันไปดังนี้คือ
 - อาชีพทางการผลิตพืช จำนวน 16 ราย เป็นเงิน 480,000 บาท
 - อาชีพทางการผลิตสัตว์ จำนวน 11 ราย เป็นเงิน 340,000 บาท
 - อาชีพค้าขาย จำนวน 5 ราย เป็นเงิน 125,000 บาท
 - อาชีพอิสระ(โรงสีและเลี้ยงสุกร) จำนวน 1 ราย เป็นเงิน 50,000 บาท
 โดยกำหนดวงเงินในการขอกู้ให้เหมาะสมกับความสามารถในการนำเงินไปดำเนินการในกิจกรรมที่ขอกู้ของผู้กู้แต่ละรายเพื่อให้การนำเงินไปใช้ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้และสามารถชำระคืนได้เมื่อครบกำหนดชำระ
- 2) กระบวนการทำบัญชีของกองทุน พบว่าโดยตำแหน่งแล้วเป็นหน้าที่ของเหรียญกในการทำบัญชีโดยตรง โดยยึดหลักเกณฑ์แบบฟอร์มต่างๆ ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 แต่ผู้ที่ทำบัญชีต่างๆของกองทุนในปัจจุบันคือเลขานุการกองทุนซึ่งมีความเข้าใจเข้าใจในการทำบัญชีของกองทุนและได้ทำบัญชีของกองทุนเป็นประจำทุกเดือน
- 3) การแนะนำวิธีทำธุรกิจ จากการสัมภาษณ์กรรมการกองทุนและสมาชิกที่กู้เงินพบว่าไม่มีการแนะนำวิธีทำธุรกิจตามกิจกรรมที่ขอกู้เพราะทางกรรมการเห็นว่าผู้กู้มีประสบการณ์และความสามารถอยู่แล้ว
- 4) การช่วยจัดหาตลาด จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนและผู้กู้เงินพบว่าไม่มีการช่วยจัดหาตลาดให้แก่สมาชิกที่ขอกู้

2.1.3 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ A แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

- 1) ผลโดยตรง ทำให้เห็นนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการกระจายเงินสู่ท้องถิ่น ได้ถึงมือประชาชนโดยเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพหลากหลายอาชีพของประชาชนในหมู่บ้าน สำหรับหมู่บ้านน้อยซึ่งสามารถจัดตั้งกองทุนได้สำเร็จและได้รับเงินทุน 1 ล้านบาท สามารถจัดสรรให้แก่ผู้กู้จำนวน 32 รายใน 4 กลุ่มอาชีพ
- 2) ผลกระทบโดยตรง ผลต่อจำนวนผู้กู้ที่ได้ คือ กองทุนหมู่บ้านน้อยสามารถจัดสรรเงินให้แก่สมาชิกเพื่อพัฒนารายได้ให้ผู้กู้จำนวน 32 ราย ที่มาจากครัวเรือน 32 ครัวเรือน และถือว่าเกินครึ่งหนึ่งของจำนวนครัวเรือน (ครัวเรือนทั้งหมดมี 50 ครัวเรือน) คิดเป็น 64% ของครัวเรือนทั้งหมู่บ้าน ผลต่อจำนวนทุนสะสมของหมู่บ้าน คือทำให้เกิดเงินทุนหมุนเวียน 1 ล้านบาท และทำให้มีเงินทุนสะสมจากค่าหุ้นของผู้สมัครสมาชิก และเงินคอกผลจากการพิจารณาเงินกู้โดยคิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 6 ต่อปี ผลต่อการขยายกิจการของผู้กู้คือ ผู้กู้ที่นำเงินไปใช้จ่ายจริงตามที่ขอกู้สามารถเพิ่มทุนในการขยายกิจการได้ แต่ไม่มีกิจการใหม่เกิดขึ้นในหมู่บ้านเนื่องจากผู้กู้ทุกรายกู้เพื่อพัฒนาอาชีพเดิมและการนำเงินไปใช้นอกกิจกรรมที่ขอกู้ก็ไม่มีผู้ใดนำไปทำกิจการใหม่ๆ
- 3) ผลกระทบโดยอ้อม เนื่องจากเป็นช่วงเริ่มต้นของโครงการ ผลต่อในทางอ้อมต่อการบริหารจัดการยังไม่สามารถประเมินได้มากนัก แต่คาดว่าในระยะยาวกองทุนจะสามารถดำเนินการได้ดีขึ้นทั้งในด้านของเงินทุนของกองทุนที่น่าจะเพิ่มขึ้นจากดอกเบี้ยเงินกู้แต่ละปี และประสบการณ์ในการบริหารงานจากปีที่ผ่านมา

2.2 ผลการประเมินหน่วยระบบ B

หน่วยระบบ B คือหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลราย เป็นการประเมินตัวชี้วัดจำนวน 4 หมวด ดังต่อไปนี้คือ

2.2.1 ผลการประเมินบริบทของหน่วยระบบ B (ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบ B)

เนื่องจากบริบทระดับประเทศและบริบทระดับท้องถิ่นเป็นบริบทที่ครอบคลุมทั้งหน่วยระบบ A และหน่วยระบบ B และได้กล่าวถึงผลการประเมินไว้แล้วในหน่วยระบบ A ดังนั้นในการประเมินหน่วยระบบ B หรือหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลรายนี้จะกล่าวถึงเฉพาะผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบ B ดังนี้

- 1) ประสิทธิภาพและความรู้ความสามารถในการดำเนินงานของผู้ดูแล ผู้ดูแลส่วนใหญ่จะขอเงินเพื่อไปดำเนินการตามอาชีพหลักของตนเอง ซึ่งล้วนเป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพในกิจกรรมที่ขอเงินทั้งสิ้น ทำให้สามารถใช้ทั้งความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ที่มีอยู่เดิมในการสร้างรายได้ให้สามารถชำระคืนเงินกู้ได้ตามกำหนด
- 2) อาชีพหลักของผู้ดูแล อาชีพหลักของผู้ดูแลส่วนใหญ่เป็นอาชีพเดียวกับที่ขอเงิน แต่มีบางรายที่กิจกรรมที่ขอเงินไม่ตรงกับอาชีพหลัก แต่ขอเงินเพื่อไปดำเนินการตามอาชีพรอง เช่น อาชีพหลักรับจ้าง อาชีพรองค้าขายซึ่งผู้ดูแลมีการดำเนินงานในอาชีพรองอยู่แล้วการกู้เงินจึงเพื่อเป็นการเพิ่มทุน
- 3) หนี้สินของผู้ดูแล จากการพิจารณาให้กู้ของคณะกรรมการจะพิจารณาผู้ที่มีหนี้สินน้อยหรือไม่มีหนี้สินเลย ผู้ดูแลส่วนใหญ่จึงเป็นผู้ที่ไม่มีหนี้สินหรือมีหนี้สินเพียงเล็กน้อยเท่านั้นทำให้ไม่เกิดปัญหาในการก่อหนี้เพิ่มขึ้นให้กับผู้มีหนี้สินอยู่แล้ว แต่พบว่าในส่วนของผู้ดูแลที่ขอเงินเกิน 2 หมื่นบาทส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีหนี้สินมากแต่ในขณะเดียวกันก็เป็นผู้ที่มีความสามารถในการชำระคืนเงินกู้ได้ดีด้วย
- 4) ระยะเวลาให้กู้ ผู้ดูแลส่วนใหญ่จะขอเงินไปเพื่อดำเนินการด้านการเกษตร ทำให้ต้องการที่จะให้ยึดกำหนดในการชำระคืนเงินกู้เพราะเมื่อถึงกำหนดชำระคืนเงินกู้จะไม่ตรงกับช่วงระยะเวลาที่ผลผลิตออกสู่ตลาด เช่น ในการปลูกมันสำปะหลัง หรือการเลี้ยงวัวหากต้องส่งคืนเงินภายใน 1 ปีวัวจะยังขายไม่ได้กำไรดีเท่าที่ควร

2.2.2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B

- 1) จำนวนเงินที่ได้จากการกู้ยืมเงิน มีความเหมาะสมกับผู้กู้แต่ละรายคือตามความสามารถในการชำระคืนเงินกู้ แต่ก็ทำให้เกิดจุดค้อยขึ้นได้คือบางรายเป็นผู้ที่มีรายได้น้อย ต้องการเงินทุนและมีความตั้งใจที่จะพัฒนาอาชีพของตนให้ดีขึ้น แต่ได้รับเงินกู้ยืมหรือไม่ผ่านการพิจารณาเพราะกองทุนไม่มั่นใจว่าจะสามารถส่งคืนเงินได้ตามกำหนด
- 2) สถานที่ และวัตถุดิบ ในการดำเนินการตามกิจกรรมที่ขอกู้ของผู้กู้บางรายจะดำเนินการเองและเป็นพื้นที่ที่อยู่ในบริเวณหมู่บ้าน ซึ่งบ้านน้อยเป็นหมู่บ้านที่มีพื้นที่โดยรวมน้อยมีการขยายได้ยากแต่การดำเนินการในพื้นที่ในหมู่บ้านทำให้สะดวกในการเข้าไปดำเนินการ ผู้กู้บางรายกู้เงินแล้วนำเงินไปให้ญาติลงทุนซึ่งอยู่ในพื้นที่อื่น ทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้เองส่งผลให้ต้องเพิ่มการจ้างแรงงานเข้าไปทำให้ต้นทุนในการดำเนินงานสูงขึ้น
- 3) เทคนิควิธีทำงาน ผู้กู้มีเทคนิควิธีทำงานตามความรู้และประสบการณ์ที่มีมาก่อนจากการสัมภาษณ์ผู้กู้อย่างหนึ่งซึ่งค้าขายของเก่า มีเทคนิควิธีคือ หากสินค้าใดราคาขึ้นลงง่ายเมื่อซื้อมาจะต้องรีบขายไป เป็นต้น

2.2.3 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ B

- 1) การทำกิจการอย่างถูกวิธีของผู้พบว่า ผู้กู้โดยส่วนใหญ่ได้นำเงินไปใช้ตามที่ได้ออกไว้ แต่ผู้กู้ในส่วนนี้บางรายก็ได้นำเงินส่วนหนึ่งไปใช้ในกิจกรรมอื่นด้วยคือไม่ได้นำเงินไปใช้ในกิจกรรมที่ขอกู้ทั้งหมด แต่ถึงอย่างไรก็ตามเงินดังกล่าวที่ได้มาจากการกู้เงินก็สามารถเป็นเงินทุนหมุนเวียนในครอบครัวได้
- 2) การหาตลาดที่ดี ผู้กู้ที่กู้เงิน ไปประกอบกิจการทางการเกษตร ต่างเคยมีประสบการณ์มาก่อนทำให้มีตลาดอยู่ก่อนแล้ว และพบว่าผู้กู้ไม่ได้มีการหาตลาดเพิ่มขึ้นแม้จะมีการเพิ่มทุนในการผลิตก็ตาม ซึ่งการเพิ่มทุนน่าจะทำได้ผลผลิตที่เพิ่มมากขึ้นด้วย
- 3) การหาวัตถุดิบที่ดี จากประสบการณ์ที่มีมาแต่เดิมทำให้การหาวัตถุดิบสามารถทำได้โดยไม่มีปัญหา การได้เงินกู้จะทำให้สามารถจัดหาผลผลิตได้มากขึ้น
- 4) การทำบัญชี ผู้กู้แทบทุกรายไม่มีการทำบัญชี มีเพียงการคาดการณ์รายรับ-รายจ่าย เทียบกับอดีตโดยไม่มีการจดบันทึกไว้ ทำให้ผู้กู้ไม่สามารถทราบว่าการดำเนินการของตนมีกำไรหรือขาดทุนมากน้อยเพียงใด แต่บางรายก็มีการจดบันทึกเล็กน้อยเป็นบางวันเป็นการบันทึกกันสัปดาห์กว่า

- 5) กำลังทำงาน ผู้กู้ที่ขอกู้เพื่อเลี้ยงสัตว์ใช้แรงงานของตนเองและครอบครัวเป็นหลักในการทำงานทำให้การจ้างแรงงานมีน้อยช่วยลดต้นทุนยกเว้นผู้กู้บางรายที่ไม่ได้เลี้ยงเองแต่ส่งเงินไปจ้างเลี้ยง แต่ทางด้านการปลูกพืชต้องจ้างแรงงานเป็นส่วนใหญ่ทำให้ค่าแรงสูง ส่วนผู้กู้เพื่อค้าขายจะใช้แรงงานของครอบครัวเพียงอย่างเดียว

2.2.4 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ B

- 1) ผลโดยตรง ผลจากการมีเงินทุนหมู่บ้านให้กู้ยืมทำให้ชาวบ้านมีเงินมาพัฒนาอาชีพ โดยให้กู้แก่สมาชิกรวมเป็นเงินถึง 995,000 บาท ทำให้ชาวบ้านแม้ไม่ได้นำไปใช้ในกิจกรรมที่ขอกู้อย่างน้อยก็มีเงินเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือน บางรายจึงนำไปซื้อทรัพย์สินเพิ่มเติมในการประกอบอาชีพได้ หรือบางรายก็นำไปซื้อทรัพย์สินอย่างอื่นก็ถือว่าทำให้ชาวบ้านมีทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้น
- 2) ผลกระทบโดยตรง ผู้กู้บางรายสามารถขยายกิจการได้ เช่น ผู้กู้ที่ขายของชำซึ่งปกติก็มีทุนหมุนเวียนอยู่ตลอดอยู่แล้วเมื่อได้รับเงินกู้เข้ามาทำให้สามารถนำเงินดังกล่าวไปเพิ่มทุนขยายกิจการได้ ส่งผลถึงกำไรที่เพิ่มมากขึ้นด้วย แต่ผู้กู้ส่วนใหญ่ไม่มีการทำกิจการด้วยเทคนิควิธีที่ดีขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเพราะผู้กู้ไม่ค่อยสนใจในการหาความรู้เพิ่มแต่ต้องการให้มีผู้มาแนะนำให้
- 3) ผลกระทบทางอ้อม คาดว่าจะส่งผลให้ผู้กู้เกิดการพึ่งตนเองได้ในระยะยาวจากเงินทุนที่ได้นำมาลงทุนในครั้งนี้ และทำให้ผู้กู้มีศักยภาพและมีความเข้มแข็งในกิจการของตนเองอย่างยั่งยืนซึ่งเป็นผลจากการใช้เงินกู้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้เมื่อชาวบ้านแต่ละครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีและพึ่งตนเองได้แล้วอาจทำให้ผู้ที่ไปทำงานต่างถิ่นกลับมาทำงานอยู่ในท้องถิ่นเดิมได้อีกด้วย

3. ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้

จากการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้แต่ละอาชีพ สรุปได้ดังนี้

3.1 อาชีพเลี้ยงสัตว์

ปัจจัยนำเข้าที่ดีได้แก่ เงินที่กู้มาได้ สถานที่ กำลังทำงาน ซึ่งทำให้ผู้กู้สามารถดำเนินการได้เองตามจำนวนเงินกู้ที่เหมาะสม กระบวนการที่ดีได้แก่ การทำกิจการถูกวิธี การหาตลาดที่ดี การหาวัตถุดิบที่ดี ผู้กู้ที่ดำเนินกิจการตามที่ขอกู้ซึ่งขอกู้ตามอาชีพหลักและประสบการณ์ที่มีมาก่อน ทำให้การหาตลาดและวัตถุดิบทำได้ไม่ยาก ผลผลิตที่ดีด้านคุณภาพและปริมาณที่พอเหมาะได้แก่

การที่ผู้กู้ได้ขยายกิจการทำให้สามารถสร้างผลตอบแทนให้ตนเองเพิ่มขึ้นและยังเป็นการสร้างทรัพย์สินให้กับครอบครัวในรูปของผลผลิตที่ยังไม่ได้จำหน่าย

3.2 อาชีพทำนา ทำสวนผัก และทำไร่

ปัจจัยนำเข้าที่ดีได้แก่ เงินที่กู้มาได้ การหาวัตถุดิบ คือทำให้ผู้กู้สามารถนำเงินไปใช้จ่ายได้มากขึ้นตามจำนวนเงินกู้ นอกจากนี้ยังมีเทคนิควิธีทำงานซึ่งผู้กู้แต่ละรายมีประสบการณ์มาแล้วนานปี กระบวนการที่ดีได้แก่ การทำกิจการถูกวิธี การหาตลาดที่ดี การหาวัตถุดิบที่ดี ผู้กู้ที่ดำเนินกิจการตามที่ขอกู้ซึ่งขอกู้ตามอาชีพหลักและประสบการณ์ที่มีมาก่อนทำให้การหาตลาดและวัตถุดิบทำได้ดีเพราะมีแหล่งเดิมอยู่แล้ว ผลผลิตที่ดีด้านคุณภาพและปริมาณที่พอเหมาะได้แก่ การที่ผู้กู้ได้ขยายกิจการโดยการจัดหาปัจจัยการผลิตได้มากขึ้น ทำให้สามารถสร้างผลตอบแทนให้ตนเองเพิ่มขึ้น

3.3 การค้าขาย

ปัจจัยนำเข้าที่ดีได้แก่ เงินที่กู้มาได้ สถานที่ กำลังทำงาน ซึ่งทำให้ผู้กู้สามารถดำเนินการได้เองตามจำนวนเงินกู้ที่เหมาะสม กระบวนการที่ดีได้แก่ การทำกิจการถูกวิธี การหาตลาดที่ดี การหาวัตถุดิบที่ดี ผู้กู้แต่ละรายดำเนินกิจการตามที่ขอกู้ซึ่งขอกู้ตามอาชีพหลักและประสบการณ์ที่มีมาก่อนทำให้การหาตลาดและวัตถุดิบทำได้ดีขึ้นเมื่อได้ขยายกิจการเพราะสามารถจัดหาวัตถุดิบได้มากขึ้นทำให้สนองความต้องการของตลาดได้มากขึ้น ผลผลิตที่ดีด้านคุณภาพและปริมาณที่พอเหมาะได้แก่ การที่ผู้กู้ได้ขยายกิจการทำให้สามารถสร้างผลตอบแทนให้ตนเองเพิ่มขึ้น และในระยะยาวจะทำให้มีลูกค้าที่เพิ่มมากขึ้นด้วยอันจะเป็นผลดีต่อการขยายกิจการต่อไป

4. ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ผลที่เกิดจากการที่ชาวบ้านมีเงินทุนมากขึ้นเพียงพอต่อการเป็นเงินทุนหมุนเวียนในครอบครัว เมื่อครอบครัวรู้สึกมั่นคงในความเป็นอยู่ของตนเองจะทำให้เกิดการช่วยเหลือสังคมเพิ่มมากขึ้น ผลจึงเกิดแก่ท้องถิ่นชาวบ้านมีการรวมตัวกันมากขึ้นเกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ เช่น ปัจจุบันหมู่บ้านน้อยมีการรวมตัวกันของกลุ่มสตรีแม่บ้านในการทำน้ายาล้างจานและน้ายาปรับผ้านุ่มจำหน่าย ซึ่งก่อนการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านได้มีกลุ่มสตรีแม่บ้านอยู่แล้วแต่ไม่ได้ดำเนินกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม

5. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

5.1 การบรรลุเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ทั้ง 5 ข้อ

5.1.1 การเกิดกองทุนหมู่บ้าน

พบว่า หมู่บ้านน้อยสามารถจัดตั้งกองทุนได้ในระยะเวลาไม่นานนัก แสดงถึงความพร้อมของหมู่บ้าน แต่อย่างไรก็ตามคณะกรรมการกองทุนยังขาดความเข้าใจต่อกองทุนน้อยมากในขณะนั้นแต่ต้องเข้ารับผิดชอบการบริหารกองทุนซึ่งอาศัยจากความสามารถและประสบการณ์ที่มีอยู่ก่อนแล้วบ้างในการทำกิจกรรมอื่นๆในหมู่บ้าน

5.1.2 ระบบบริหารกองทุนหมู่บ้าน

พบว่า การบริหารกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการแต่ละตำแหน่งยังทำหน้าที่ของตนเองไม่เต็มที่ ความรับผิดชอบต่อกองทุนส่วนน้อยที่เข้าใจระเบียบกองทุนมากกว่า แต่การเลือกคณะกรรมการโดยใช้มติที่ประชุมถึง 3 ใน 4 อย่างน้อยก็ทำให้ได้กรรมการที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ไว้วางใจ เป็นการส่งเสริมประชาธิปไตยในหมู่บ้านและการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นร่วมกันทำให้การบริหารกองทุนมีความเรียบร้อย

5.1.3 การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง

พบว่า โครงการกองทุนหมู่บ้านเป็นการกระตุ้นให้ชาวบ้าน มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น โดยเริ่มจากการพัฒนาอาชีพของตนเอง เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนรู้จักช่วยตนเอง โดยมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบร่วมกันในการบริหารกองทุนหมู่บ้าน เป็นการรับรู้และแก้ปัญหาาร่วมกัน ซึ่งแต่เดิมหมู่บ้านมีกลุ่มและองค์กรอยู่แล้วเป็นจำนวนมากแต่น้อยกลุ่มที่มีการดำเนินงานอย่างเป็นทางการ การเกิดกองทุนหมู่บ้านช่วยกระตุ้นให้ชาวบ้านร่วมกันคิดจัดทำกิจกรรมร่วมกันในหมู่บ้านให้เห็นผลสำเร็จเพิ่มมากขึ้น ซึ่งไม่ใช่เป็นลักษณะการรอรับจากรัฐบาลเหมือนก่อน แต่เป็นการร่วมกันคิดตั้งแต่วางแผนจนถึงการแก้ปัญหาาร่วมกันในหมู่บ้าน ส่งผลให้มีการสร้างงานที่ตรงกับความต้องการของท้องถิ่นและการแก้ปัญหาด้วยตนเองเป็นเครือข่ายของการเรียนรู้ร่วมกัน

5.1.4 การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ

พบว่า เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นทำให้รากฐานทางเศรษฐกิจมั่นคงขึ้นด้วยการเพิ่มทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและมีการจัดสรรต่อไปให้ผู้กู้ในระดับครอบครัว อันจะเป็นภูมิคุ้มกันที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของหมู่บ้านต่อไป

5.1.5 การมีศักยภาพและมีความเข้มแข็ง

จากการที่ได้ศึกษาทำให้ทราบว่า ชาวบ้านน้อยมีความสามัคคีกัน ร่วมมือกันแก้ปัญหาในหมู่บ้าน มีผู้นำที่มีคุณธรรม ชาวบ้านให้ความไว้วางใจ การประชุมมีการรับฟังความคิดเห็นและร่วมกันแสดงความคิดเห็น สมาชิกในชุมชนมีความซื่อสัตย์เกื้อกูลกัน

5.2 ปัจจัยด้านบวกและด้านลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุวัตถุประสงค์

5.2.1 ปัจจัยด้านบวก มีดังนี้

- 1) สมาชิกผู้นำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์ ช่วยยกระดับรายได้สูงขึ้น เพิ่มการออมและการลงทุน ขยายกิจการและลดปัญหาการว่างงาน
- 2) การที่ชาวบ้านมีความใกล้ชิดกันทางเครือญาติทำให้เกิดความร่วมมือกันได้ง่าย ดังจะเห็นได้จากการเข้าร่วมประชุมหมู่บ้านที่ชาวบ้านเกินครึ่งของครัวเรือนจะเข้าร่วมประชุมโดยสม่ำเสมอ ทำให้อย่างน้อยชาวบ้านก็จะได้รับทราบความเป็นไปของหมู่บ้านโดยตลอดเวลา

5.2.2 ปัจจัยด้านลบ มีดังนี้

- 1) ความไม่พร้อมของคณะกรรมการในการบริหารกองทุน ความไม่เข้าใจในระเบียบของสมาชิก เพราะเป็นโครงการใหม่แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่จะเข้าใจว่ากองทุนหมู่บ้านก็เหมือนกับกองทุนอื่นๆที่เคยมีมาก่อนไม่คิดว่าตนเองจะต้องมีส่วนร่วมในการบริหารด้วยการเลือกคณะกรรมการกองทุนนั่นเอง
- 2) การที่กองทุนอาจไม่สามารถทวงให้ผู้ชำระหนี้ได้ทั้งหมดเมื่อครบปี ถึงแม้จะมีการปรับ แต่หากมีผู้กู้หลายรายไม่ยอมส่งเงินคืน ทำให้ในปีต่อมาจะสามารถจัดสรรเงินให้ผู้กู้ได้น้อยลง

5.3 ความเข้มแข็งของชุมชน

5.3.1 ความเข้มแข็งของชุมชนตามที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด

พบว่า สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคีกัน สืบเนื่องจากความพร้อมเพรียงในการเข้าประชุม และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหมู่บ้าน และจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านเพื่อหาตัวชี้วัดได้ ข้อมูลเกี่ยวกับตัวชี้วัดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงตัวชี้วัดความเข้มแข็งของหมู่บ้านน้อย ครั้งที่ 1 และ ครั้งที่ 2

ตัวชี้วัด	ครั้งที่ 1 (ร้อยละ)					ครั้งที่ 2 (ร้อยละ)				
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ใช่	ไม่แน่ใจ	มาก	ปานกลาง	น้อย	ใช่	ไม่แน่ใจ
1. ความสามัคคี	21.42	64.29	14.29	-	-	35.71	50.00	14.29	-	-
2. ความซื่อสัตย์	21.43	78.57	0	-	-	14.29	85.71	0	-	-
3. การยกย่องคนทำความดี	21.43	64.28	14.29	-	-	28.57	57.14	14.29	-	-
4. การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	42.86	57.14	0	-	-	57.14	42.86	0	-	-
5. การรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก	28.57	57.14	14.29	-	-	35.71	64.29	0	-	-
6. ผู้นำมีคุณธรรมยุติธรรม	-	-	-	92.86	7.14	-	-	-	96.43	3.57
7. การร่วมกันจัดทำแผนการแก้ปัญหา	-	-	-	100	0				100	0

นอกจากนี้ยังมีการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในเรื่องเพื่อหาตัวชี้วัดต่างๆดังนี้

- 1) สมาชิกในชุมชนมีโอกาสหาความรู้เพิ่ม
จำนวน 4 ครั้งต่อปี
- 2) สมาชิกในชุมชนมีอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้
เท่ากับปีก่อนคือ 50 ครัวเรือน
- 3) ครอบครัวยุคใหม่มีความอบอุ่นอยู่พร้อมหน้ารักใคร่ปรองดองกัน
เท่ากับปีก่อนคือ 50 ครัวเรือน
- 4) ในชุมชนมีการรวมตัวจัดตั้งกลุ่มองค์กรชุมชน
เท่ากับปีก่อนคือ 5 กลุ่ม

5) ในชุมชนมีการช่วยเหลือเด็ก สตรี คนชรา คนพิการ และผู้ด้อยโอกาสในสังคม เท่ากับปีก่อนคือ 8 คน

จากการสัมภาษณ์ในครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 มีระยะเวลาห่างกันประมาณ 5 เดือนซึ่งถือว่าระยะเวลาห่างกันไม่นานนักทำให้ได้ข้อมูลเหมือนเดิมทั้งสองครั้ง

5.3.2 ความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในท้องถิ่น

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน ในประเด็นที่ว่าชุมชนที่เข้มแข็งนั้นจะต้องมีลักษณะอะไรบ้าง ได้ตัวชี้วัดโดยสรุปได้ดังนี้

- 1) หมู่บ้านจะเข้มแข็งได้ต้องมีผู้นำที่มีคุณภาพ คือ ต้องมีทั้งคุณธรรมและการบำเพ็ญประโยชน์ เป็นนักพัฒนา เสียสละ มีความคิดก้าวหน้า มองการณ์ไกล และเห็นแก่ประโยชน์ของชาวบ้านเป็นหลัก
- 2) ชาวบ้านมีอาชีพและงานทำสม่ำเสมอ จะส่งผลต่อความอบอุ่นในครอบครัว เพราะไม่ต้องออกไปทำงานต่างถิ่น และส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของหมู่บ้าน
- 3) มีระบบสาธารณสุขที่ดี จะช่วยให้ชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดี และส่งผลดีต่อสุขภาพอนามัยด้วย
- 4) ชาวบ้านมีความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความเอื้ออารีต่อกัน เนื่องจากชาวบ้านมีการปรึกษาหารือช่วยกันแก้ปัญหา

บทที่ 5

สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ

จากการติดตามการประเมินโครงการหมู่บ้านน้อยทำให้ได้ผลการประเมินและสามารถสรุปและอภิปรายผลการประเมินได้พร้อมข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. สรุป อภิปรายผล

1.1 สามารถสรุปผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านน้อยได้ดังต่อไปนี้

1.1.1 วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นผลเนื่องมาจากการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองขึ้น ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมี 5 ประการคือ การเกิดกองทุนเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน การมีระบบการบริหารกองทุนของตนเอง การมีกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองในชุมชน การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม และการมีศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น จากวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองดังกล่าวจึงต้องมีการประเมินโครงการหมู่บ้านน้อยโดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อทราบว่ากองทุนหมู่บ้านน้อยบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติมากน้อยเพียงใด
2. เพื่อทราบปัจจัยด้านบวกและปัจจัยด้านลบที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
3. เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนพื้นที่เป้าหมาย

1.1.2 วิธีดำเนินการ

การประเมินกองทุนหมู่บ้านน้อยได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ขั้นตอนการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เมื่อได้เข้าใจในหลักการและเป้าหมายแล้วจึงเริ่มศึกษาการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านน้อยแล้วทำการวิเคราะห์กองทุนฯ เพื่อกำหนดตัวชี้วัดและตัวแปรที่จะใช้ในการประเมินตามรูปแบบ CIPP Model ซึ่งสามารถรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสำรวจเพื่อให้ได้ข้อมูลตามแบบ บร.1-บร.12 จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษาแล้วจึงเขียนรายงานนำเสนอข้อมูล

1.1.3 ผลการดำเนินการ

1) ผลการประเมินหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ (หน่วยระบบ A) สรุปได้ว่า กองทุนหมู่บ้านน้อยได้รับเงิน 1 ล้านบาท คณะกรรมการได้พิจารณาจัดสรรให้แก่สมาชิกผู้ขอกู้จำนวน 32 ราย เพื่อใช้ในการพัฒนาอาชีพ โดยการกำหนดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6 ต่อปี ปัจจุบันไม่มีการพิจารณาเงินกู้ฉุกเฉินให้แก่สมาชิกรายใด ไม่มีการแนะนำการดำเนินกิจกรรมหรือการจัดหาตลาดให้แก่ผู้กู้ คณะกรรมการมีความเข้าใจในระเบียบของกองทุนมากขึ้นกว่าช่วงแรกที่จัดตั้งกองทุน แต่ในด้านการทำบัญชียังไม่สามารถแบ่งหน้าที่ได้ชัดเจนแต่ผู้ที่ทำบัญชีในปัจจุบันมีความเข้าใจในเรื่องการทำบัญชีที่ดี ในด้านการบริหารจัดการตามระเบียบกองทุน มีการจัดประชุมสมาชิกเมื่อครบกำหนด 1 ปี

2) ผลการประเมินหน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย (หน่วยระบบ B) ผู้กู้แต่ละรายจะมีประสบการณ์ในกิจกรรมที่ขอกู้ และต่างก็ได้รับการจัดสรรเงินกู้ตามความสามารถที่คาดว่ากิจกรรมที่ดำเนินการจะสามารถชำระคืนเงินกู้ได้ ซึ่งผู้กู้มีทั้งที่กู้ไปแล้วดำเนินกิจกรรมตามที่ขอกู้และกู้ไปแล้วดำเนินกิจกรรมตามที่ขอกู้บางส่วนแล้วนำไปใช้จ่ายอย่างอื่นอีกบางส่วน ผู้กู้ทุกรายมีประสบการณ์การดำเนินกิจกรรมตามที่ขอกู้ ทำให้มีประสบการณ์ทั้งด้านการผลิตและด้านการตลาดที่ดีแต่ไม่ค่อยมีการหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาอาชีพด้วยตนเอง แต่ต้องการให้มีผู้เข้าไปแนะนำ ส่วนใหญ่คาดว่าจะสามารถชำระคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยได้เมื่อครบ 1 ปี แต่ส่วนใหญ่ก็ยังอยากให้มีการยืดระยะเวลาการชำระคืนเงินกู้ต่อไปอีก

1.2 การอภิปรายผลการประเมินโครงการ

1.2.1 การบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านน้อย

1) การเกิดกองทุนหมู่บ้านน้อย

ชาวบ้านได้ให้ความร่วมมือในการร่วมประชาคมถึงแม้ว่าจะไม่เข้าใจในนโยบายมากนัก แต่เมื่อทราบว่าจะมีการให้กู้แก่สมาชิกทำให้ชาวบ้านให้ความร่วมมือมากขึ้น และมีแนวโน้มที่ชาวบ้านจะร่วมมือมากขึ้นจากการเรียกประชุมชาวบ้านจะมาโดยพร้อมเพรียง การที่ชาวบ้านสนใจรับรู้ข่าวสารของกองทุนจะทำให้ช่วยสอดส่องการบริหารจัดการกองทุนทางหนึ่งด้วย

2) การมีระบบการบริหารกองทุน

กองทุนหมู่บ้านน้อยมีระบบการจัดการเรียบร้อยดี คณะกรรมการและชาวบ้านเข้าใจในระเบียบมากขึ้นส่งผลต่อความมั่นคงและยั่งยืนของกองทุน แม้การแบ่งหน้าที่กันทำงานจะยังชัดเจนนักทำให้เกิดความไม่คล่องตัวในการจัดการ แต่มีการร่วมมือกันในการแก้ปัญหาต่างๆอย่างสม่ำเสมอ

3) การมีการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง

การเกิดกองทุนหมู่บ้านน้อยทำให้เกิดการเรียนรู้ในการร่วมมือกันบริหารจัดการ ก่อให้เกิดแนวคิดที่หลากหลายและการแก้ปัญหาที่ตรงจุดมากขึ้น การที่มีการประชาคมที่สม่ำเสมอ ก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องถึงแม้จะยังไม่สามารถพึ่งตนเองได้ทั้งหมด แต่ก็ทำให้มีโอกาสเกิดขึ้นได้ในระยะยาว

4) การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม

คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพอยู่แล้วแต่ยังขาดทุนหมุนเวียนที่จะจัดสรรให้แก่สมาชิกโดยทั่วถึง การมีกองทุนหมู่บ้านสามารถเพิ่มทุนให้แก่ชาวบ้านเพิ่มขึ้นอีกส่วนได้ ทำให้ชุมชนมีทุนหมุนเวียนเพิ่มขึ้นเป็นการเพิ่มปัจจัยการผลิตที่ดี

5) การมีศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น

การที่ชาวบ้านในหมู่บ้านน้อยให้ความร่วมมือในการจัดประชาคม พยายามที่จะทำความเข้าใจในระเบียบกองทุนให้มากขึ้น ร่วมกันปฏิบัติตามระเบียบกองทุนอย่างดี เพื่อการร่วมกันบริหารจัดการให้ดียิ่งขึ้น แสดงถึงความสามัคคี ความร่วมมือร่วมใจและการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกันของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี

1.2.2 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลด้านบวกและด้านลบ

1) ปัจจัยด้านบวก

หมู่บ้านน้อยเป็นหมู่บ้านที่มีจำนวนครัวเรือนน้อย มีประชาน้อย ทำให้การรวมตัวในการทำกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นได้ง่าย เช่น การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านที่สามารถจัดตั้งได้เร็ว นอกจากนี้การที่เคยเป็น สังคมเกษตรกรรมที่มีกิจกรรมร่วมกัน และปัจจุบันก็ยังเป็นอยู่แต่มีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปตามชุมชนเมืองบ้าง เช่น อาชีพที่หลากหลายขึ้น การศึกษาและระบบสาธารณูปโภคที่ดีขึ้น ทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น การไปทำงานนอกหมู่บ้านมากขึ้น แต่ความเป็นสังคมเกษตร การอยู่ใกล้ชิดกันในชุมชน การช่วยกันดูแลเป็นหูเป็นตาของเครือญาติ ส่งผลถึงความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน

2) ปัจจัยด้านลบ

การที่บ้านน้อยเป็นหมู่บ้านที่แยกมาจากหมู่บ้านใกล้เคียง มีลักษณะการใช้สาธารณูปโภคต่างๆ ร่วมกับหมู่บ้านอื่น ทำให้ชาวบ้านไม่รู้สิทธิภูมิใจหรือหวงแหนในสิ่งที่เป็นของตนเอง คือ ขาดความภูมิใจร่วมกัน การไม่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองเป็นของตนเองในหมู่บ้านทำให้ไม่มีการสร้างงานขึ้นในหมู่บ้านตนเอง ประกอบกับพื้นที่ทำกินจำนวนน้อยทำให้ ต้องออกไปรับจ้างทำงานนอกหมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่

1.2.3 ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนพื้นที่เป้าหมาย

นอกจากตัวชี้วัดที่ได้รวบรวมตามข้อกำหนดของส่วนกลางแล้วยังพบว่าได้ตัวชี้วัดที่ว่า การมีผู้นำที่ดี ความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกันของชาวบ้าน การมีระบบสาธารณสุขปลอดภัย การมีงานทำสม่ำเสมอ ชาวบ้านเป็นผู้กำหนดความต้องการทั้งสิ้น โดยผ่านการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการและไม่มี การขึ้นนำประเด็น ทำให้ได้สิ่งที่ชุมชนต้องการที่แท้จริง

1.2.4 ผลโดยตรงและผลกระทบต่างๆคือ

1. ผลโดยตรง ผู้กู้มีรายได้และทรัพย์สินจากการกู้เงินไปดำเนินการตามที่ขอกู้
2. ผลกระทบโดยตรง สมาชิกผู้กู้เงิน ไปดำเนินโครงการสามารถชำระหนี้สินได้ และช่วยเพิ่มศักยภาพในการประกอบอาชีพ และสร้างฐานะทางเศรษฐกิจให้เข้มแข็งขึ้นทั้งในระดับครอบครัวและระดับหมู่บ้าน
3. ผลกระทบโดยอ้อม ชาวบ้านมีความรู้สึกรับผิดชอบขึ้นในการประกอบอาชีพ ทำให้เกิดความสงบสุขก่อให้เกิดการช่วยเหลือกัน ในหมู่บ้านมากกว่าการอยู่แบบตัวใครตัวมัน

2. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงการจัดทำระเบียบข้อบังคับกองทุน เนื่องจากไม่มีการปฏิบัติตามระเบียบบางอย่าง เช่น การติดประกาศแสดงสถานะการเงินของกองทุนทุกเดือน จึงควรปรับปรุงให้สามารถปฏิบัติได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ควรมีระเบียบในการติดตามการดำเนินกิจการของผู้กู้ทุก 4 เดือน เป็นต้น
2. ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการกองทุน ควรปรับการทำงานคือการแบ่งงานกันทำให้ชัดเจน เพื่องานจะไม่ตกอยู่กับใครคนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียวทำให้คณะกรรมการทุกคนไม่มีส่วนร่วมโดยทั่วถึง และควรมีการปฏิบัติตามระเบียบของกองทุนให้มากยิ่งขึ้น
3. ข้อเสนอแนะการนำเงินกู้ไปพัฒนากิจกรรมอาชีพของสมาชิกกองทุน ผู้กู้ที่ขอกู้ควรจะจดบันทึกหรือทำบัญชีรายรับรายจ่าย ที่ใช้จ่ายจริงในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับเงินที่ขอกู้ ทั้งนี้ นำไปใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมที่ขอกู้หรือกิจกรรมอื่น จะทำให้ทราบว่าใช้จ่ายเงินอย่างไร ถูกต้องและคุ้มกับการขอกู้และดอกเบี้ยที่จ่ายหรือไม่
4. ข้อเสนอแนะสำหรับการค้นคว้าวิจัยต่อไปหรือเพิ่มเติม ประเด็นที่ควรมีการศึกษาต่อไปคือการติดตามโครงการกองทุนหมู่บ้านหลังการชำระหนี้